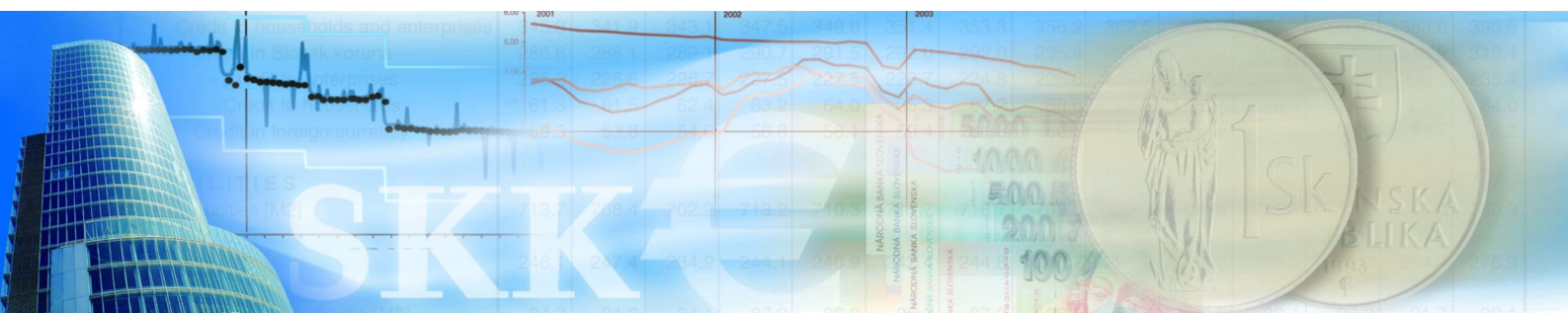

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

ODHAD MOŽNÝCH VPLYVOV ZAVEDENIA EURA NA SLOVENSKÉ OBYVATEĽSTVO

Odbor výskumu NBS
Jún 2006

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdii sú názormi autorov a nevyjadrujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Všetky práva vyhradené. Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

Obsah

1.	Úvod	1
2.	Metodológia a predpoklady	2
2.1	Výpočet príjmov	6
2.2	Výpočet výdavkov	6
2.3	Predpoklady pre základný scenár	8
3.	Základné charakteristiky slovenských domácností	11
3.1	Rozdelenie domácností	11
3.2	Štruktúra príjmov	11
	Rozdelenie domácností podľa typov	11
	Rozdelenie domácností podľa decilov	13
3.3	Štruktúra výdavkov	13
	Rozdelenie domácností podľa typov	13
	Rozdelenie domácností podľa decilov	14
	Porovnanie s EÚ-15	15
4.	Vplyv spoločnej meny na slovenské domácnosti	17
4.1	Vývoj príjmov pre základný scenár	17
	Rozdelenie domácností podľa typov	17
	Rozdelenie domácností podľa decilov	19
4.2	Analýza senzitivity	20
	Scenár 2 – Dlhšie časové obdobie	21
	Scenár 3 – Zachovanie inflačného cieľa NBS na úrovni 2 % aj po roku 2009	22
	Scenár 4 – Nižší rast miezd pri zavedení eura	22
	Scenár 5 a 6 – Nižšia alebo vyššia inflácia	22
	Scenár 7 – Reálny rast sociálnych príjmov	24
	Scenár 8 a 9 – Nižšie resp. vyššie úrokové miery z vkladov	24
5.	Záver	25
6.	Prílohy	26

Tabuľky

Tabuľka 1	Vplyv eura na bilanciu domácností	3
Tabuľka 2	Vplyv eura na príjmy a výdavky domácností	4
Tabuľka 3	Priemerné úrokové miery z nových vkladov a úverov v bankách v 1. štvrtroku 2006 (v %)	5
Tabuľka 4	Priemerné úrokové miery zo stavov vkladov a úverov v 1. štvrtroku 2006 (v %)	6
Tabuľka 5	Koeficienty lineárneho výdavkového systému	8
Tabuľka 6	Predpokladaný vývoj jednotlivých faktorov pre základný scenár (v %)	9
Tabuľka 7	Predpokladaný vývoj jednotlivých faktorov v alternatívnych scenároch (v %)	21
Tabuľka A.1	Počty domácností pri rozdelení podľa typu	26
Tabuľka A.2	Zastúpenie typov domácností v jednotlivých decilochoch	27
Tabuľka A.3	Zvýšenie čistého reálneho príjmu jednotlivých typov domácností pri rôznych scenároch	30
Tabuľka A.4	Zvýšenie reálneho príjmu jednotlivých decilov domácností pri rôznych scenároch	31
Tabuľka A.5	Špecifikácia príjmov a výdavkov podľa rodinných účtov (v našom prípade sú príjmy a výdavky očistené o dane z príjmov a povinné poistenia)	32

Grafy

Graf 1 Celková výška príjmov v roku 2004 – typy domácností	12
Graf 2 Štruktúra príjmov v roku 2004 – typy domácností	12
Graf 3 Celková výška príjmov v roku 2004 – decily domácností	13
Graf 4 Štruktúra príjmov v roku 2004 – decily domácností	13
Graf 5 Celková výška výdavkov v roku 2004 – typy domácností	14
Graf 6 Štruktúra výdavkov v roku 2004 – typy domácností	14
Graf 7 Celková výška výdavkov v roku 2004 – decily domácností	15
Graf 8 Štruktúra výdavkov v roku 2004 – decily domácností	15
Graf 9 Štruktúra výdavkov v EÚ-15 a krajinách strednej Európy v roku 2004	16
Graf 10 Štruktúra výdavkov v EÚ-15 a SR v rokoch 1994 a 2004	16
Graf 11 Čisté príjmy pre základný scenár – typy domácností	18
Graf 12 Zmena čistého príjmu pre základný scenár – typy domácností	18
Graf 13 Reálna spotreba pre základný scenár – typy domácností	19
Graf 14 Zmena reálnej spotreby pre základný scenár – typy domácností	19
Graf 15 Čisté príjmy pre základný scenár – decily domácností	20
Graf 16 Zmeny čistého príjmu pre základný scenár – decily domácností	20
Graf 17 Reálna spotreba pre základný scenár – decily domácností	20
Graf 18 Zmena reálnej spotreby pre základný scenár – decily domácností	20
Graf 19 Porovnanie čistých reálnych príjmov scenára 2 so základným scenárom – typy domácností	22
Graf 20 Porovnanie čistých reálnych príjmov scenára 2 so základným scenárom – decily domácností	22
Graf 21 Porovnanie reálnych príjmov v scenároch 3-7 so základným scenárom – typy domácností	23
Graf 22 Porovnanie reálnych príjmov v scenároch 3-7 so základným scenárom – decily domácností	24
Graf A.1 Zloženie vzorky pri delení podľa prvej a druhej úrovne	26
Graf A.2 Zloženie vzorky pri delení podľa prvej a tretej úrovne	27
Graf A.3 Výška a štruktúra príjmov domácností v roku 2004 na osobu – typy domácností	28
Graf A.4 Výška a štruktúra výdavkov v roku 2004 – typy domácností	28
Graf A.5 Čisté príjmy pre základný scenár – typy domácností	29
Graf A.6 Zmena čistých reálnych príjmov pre základný scenár - typy domácností	29

1. Úvod

Vstupom do Európskej únie (EÚ) v máji 2004 sa Slovensko stalo členom Hospodárskej a menovej únie. Zatiaľ však toto členstvo nie je úplné, keďže SR má dočasnú výnimku na vstup do menovej únie. K zmene statusu môže dôjsť až po splnení tzv. maastrichtských kritérií, ktoré otvoria dvere pre zavedenie spoločnej európskej meny. Slovensko deklarovalo svoju pripravenosť podniknúť potrebné kroky na dosiahnutie tohto cieľa v čo najkratšom horizonte už v roku 2003, keď vláda prijala Stratégiu prijatia eura v SR. V nasledujúcich rokoch bol tento zámer opätovne prezentovaný vo viacerých vládnych dokumentoch,¹ pričom v súčasnosti sa počíta so zavedením eura v roku 2009.

Nová mena bude mať mnoho implikácií. Hoci z technického hľadiska pôjde o jednoduchú konverziu slovenskej koruny za euro, pre obyvateľov to bude znamenať istú kultúrnu zmenu. Veľa ľudí sa dostalo do kontaktu s eurom počas rôznych pobytov v zahraničí, kde preň získali určitý cit. Pre mnohých bude euro novou skúsenosťou a potrvá istú dobu kým si túto novú menu osvoja. Obe skupiny však budú musieť prejsť procesom, počas ktorého sa naučia v eure rozmýšľať bez spätného prepočítavania na koruny. Z makroekonomického hľadiska možno očakávať, že euro ovplyvní napr. infláciu, výmenný kurz, úrokové miery, atď. Týmto a inými ďalšími aspektmi sa zaoberala prvá štúdia o hospodárskych vplyvoch eura „Vplyv zavedenia eura na slovenské hospodárstvo“.²

Argumenty ekonómov ohľadom výhod a nevýhod spoločnej meny sú zvyčajne prezentované na makro úrovni. Vieme teda povedať, že prijatie eura pravdepodobne povedie k rýchlejšiemu rastu cien, čo je faktor, ktorého sa boja občania najviac, hoci nie vždy si uvedomujú, že toto zvyšovanie by sa malo prejaviť hlavne v službách a nie v prípade obchodovateľných tovarov. Výhody by sa mali dostaviť hlavne prostredníctvom rýchlejšieho ekonomického rastu, ktorého zdrojom bude najmä vyšší vývoz tovarov a služieb a dovoz nových technológií a výrobných postupov. Vyšší ekonomický rast by mal následne dopomôcť k tvorbe nových pracovných miest, vďaka ktorým porastie zamestnanosť. Okrem toho, členstvo v menovej únii dokáže krajinu ochrániť pred niektorými veľkými šokmi a krízami, ktoré sú síce veľmi zriedkavé, ale keď sa vyskytnú, majú významný dopad na veľkú časť hospodárstva a tým aj na obyvateľov. Hlavne v prípade malej a vysoko otvorenej krajiny môže členstvo v menovej únii prispieť k stabilizácii v prípade napr. výnimočne veľkých regionálnych turbulencií, voči ktorým nie je možné sa dlhodobo zabezpečovať na finančných trhoch. (príkladom v Európe je kríza ERM v roku 1992). Otázkou však zostáva, s akým dopadom môžu počítať napr. konkrétne typy domácností. Ako sa premietnu tieto jednotlivé faktory do reálnych príjmov občanov?

V tejto štúdii sme sa snažili poskytnúť odpovede práve na túto otázku. Bližšie sme skúmali a pokúsili sme sa zhodnotiť ako a do akej miery sa prejaví prechod na novú menu na príjmoch slovenských občanov. Vychádzali sme z predpokladu, že vplyv eura bude diferencovaný tak na strane príjmov ako aj výdavkov. Našu pozornosť sme zamerali na domácnosti, pričom sme zvolili dve dimenzie. V rámci prvej sme vybrali z dostupnej vzorky špecifické typy domácností vzhľadom na ich zloženie. V druhom prípade sme rozdelili domácnosti v závislosti od ich príjmov na jedného člena do tzv. decilov.³ Na základe týchto dvoch členení

¹ Napr. Konvergenčné programy Slovenska, resp. Konkretizácia stratégie prijatia eura.

² NBS (2006), „Vplyv zavedenia eura na slovenské hospodárstvo“, štúdia, marec.

³ Decil vyjadruje hociktorý z bodov, ktorý bol získaný pri rozdelení zoradeného radu údajov na 10 rovnakých častí. V našom prípade tak bude napr. druhý decil domácností korešpondovať s domácnosťami, ktorých príjmy na jedného člena sú vyššie ako v prípade 10 % najchudobnejších domácností, no nižšie než príjmy 80 % domácností, ktoré ich majú vyššie.

sme mohli určiť, ktoré skupiny najviac získajú zo zavedenia eura a naopak, ktoré skupiny ovplyvní nová mena skôr nepriaznivo.

Hneď na začiatku však chceme podotknúť, že uskutočnené simulácie majú *statický* charakter, čo môže v istých situáciách viesť k zavádzajúcim záverom. Ak napríklad analyzujeme skupinu nezamestnaných ľudí, naše výpočty počítajú s tým, že dotyční z danej skupiny zostanú nezamestnanými počas celého pozorovaného obdobia. Je však zrejmé, že takýto predpoklad nekorešponduje s každodennou realitou. Výsledky je preto potrebné chápať indikatívne a pozeráť sa skôr na smer, ktorým bude euro pôsobiť na príjmy jednotlivých domácností, než na jeho samotnú veľkosť.

V nasledujúcej kapitole najprv predstavíme použitú metodológiu a dáta a neskôr uvedieme stanovené predpoklady. Tretia kapitola skúma štruktúru príjmov a výdavkov domácností pri dvoch rozdielnych členeniach. Štvrtá kapitola obsahuje základnú simuláciu ako aj alternatívne simulácie. Posledná časť rekapituluje naše závery.

2. Metodológia a predpoklady

Hlavným cieľom tejto analýzy je porovnať vývoj reálnych príjmov slovenských domácností v dvoch situáciách – v prvej predpokladáme, že euro by na Slovensku nebolo zavedené; v druhej sa euro stane oficiálnym platidlom. Pre tieto dve situácie stanovíme rozdielne predpoklady vývoja základných makroekonomických veličín, ktoré následne ovplyvňujú jednotlivé zložky príjmov aj výdavkov.

Skôr než vysvetlíme náš prístup je dobré pokúsiť sa zhrnúť si rôzne aspekty, prostredníctvom ktorých môže euro ovplyvňovať domácnosti. Pozrieme sa na ne z dvoch pohľadov. V tom prvom budeme skúmať vplyvy eura na bilanciu domácností, t.j. ich celkový majetok a záväzky. V druhom prípade sa pozrieme na situáciu v príjmoch a výdavkoch domácností; pôjde teda o vplyvy na finančné toky, ktoré sa uskutočňujú v pravidelných intervaloch. Naše výpočty skúmajú prínosy eura práve z tohto druhého pohľadu, pričom tak príjmové ako aj výdavkové skupiny v našej analýze boli definované so zreteľom na dostupnosť dát a dôležitosť vplyvov zo zavedenia eura. To je hlavným dôvodom, prečo hlbšie neanalyzujeme vplyvy eura na aktíva a pasíva domácností a prečo nie sú všetky skupiny príjmov a výdavkov, ktorým sa venujeme v tabuľke 2, obsiahnuté aj v našich kalkuláciách. Vplyvy eura na bilanciu domácností a ich príjmy a výdavky sú zhrnuté v tabuľkách 1 a 2.

V našej analýze sme vychádzali z rodinných účtov Štatistického úradu SR za rok 2004, ktoré obsahujú údaje na zisťovanie základných charakteristík životnej úrovne domácností. Účty obsahujú štruktúru príjmov a výdavkov domácností a zároveň podrobné charakteristiky ich členov (rodinný stav, vek, ekonomickú činnosť, atď.). Pri zisťovaní spotrebných výdavkov bola aplikovaná medzinárodná klasifikácia individuálnej spotreby podľa účelu použitia odporúčaná pre štatistiku rodinných účtov Eurostatom (COICOP-HBS).

Aktuálna databáza má však prinajmenšom dve negatíva. V roku 2004 došlo k zmene metodológie. Do roku 2003 sa domácnosti zaraďovali do prieskumu prostredníctvom kvótného výberu, pričom spravodajská jednotka bola jednotkou vzorky počas celého roka. V roku 2004 sa prešlo k dvojstupňovému stratifikovanému náhodnému výberu, kde domácnosti ostávajú spravodajcami rodinných účtov dva po sebe idúce mesiace. To zapríčiňuje, že vzťah medzi príjmami a výdavkami môže byť skreslený, keďže mesačné údaje sú značne volatilnejšie ako údaje na ročnej báze. Navyše, vzorka nemusí byť v dostatočnej miere reprezentatívna, keďže váhy domácností boli určené na základe posledného sčítania obyvateľstva z roku 2001.

Tabuľka 1 Vplyv eura na bilanciu domácností**Aktíva****Reálne aktíva**

Nehnuteľnosti: Hodnota nehnuteľností by sa vďaka euru mala zvyšovať a to pôsobením dvoch faktorov. Zavedenie eura prispeje k posilneniu výkonu ekonomiky, čo by následne malo zvýšiť celkový dopyt a teda aj dopyt po nehnuteľnostiach, ktoré tak získajú na hodnote. Druhým faktorom budú nižšie úrokové miery. Vo všeobecnosti znamená pokles úrokových mier zvýšenie súčasnej hodnoty majetku. Nižšie úrokové miery v spolupráci s vyššou infláciou (čím sa znížia reálne úrokové miery z úverov) povedú tiež k vyššej dostupnosti úverov, čo spôsobí ešte vyšší dopyt po nehnuteľnostiach a následný rast ich hodnoty.

Tovary dlhodobej spotreby: Na hodnotu týchto tovarov budú pôsobiť dva protichodné vplyvy. Na jednej strane silnejší ekonomický rast, ku ktorému prispeje euro, a nižšie úrokové miery zvyšujúce ich dostupnosť budú znamenať vyšší dopyt po týchto produktoch, čím ich hodnota porastie. Na druhej strane vďaka euru sa zvýši cenová transparentnosť a teda celková konkurencia medzi výrobcami ponúkajúcimi spotrebné tovary. Vyššia konkurencia bude tlačiť ceny tovarov nadol spôsobujúc tak pokles ich hodnoty. Efekt vyššej cenovej transparentnosti je však zatiaľ v eurozóne slabý a predpokladáme, že to bude podobné aj na Slovensku.

Finančné aktíva

Vklady v bankách: Z teoretického hľadiska očakávame, že zníženie úrokových sadzieb v súvislosti so zavedením eura by malo viesť k priamemu poklesu hodnoty týchto investícií. Avšak, ako vidíme z tabuliek 3 a 4, v prvom štvrtroku 2006 boli úrokové miery z korunových vkladov na Slovensku podstatne nižšie ako tie z eurových v krajinách eurozóny. Ak teda euro povedie paradoxne k zvýšeniu úrokových mier z vkladov, potom aj hodnota týchto aktív porastie. Vyššia očakávaná inflácia však bude spôsobovať rýchlejšie znehodnocovanie hodnoty týchto vkladov. Celkovo predpokladáme, že vplyv (pre sporiteľov) výhodnejších marží v eurozóne bude nižší než tendencia k poklesu reálnych úrokových sadzieb po zavedení eura, a teda reálna hodnota vkladov bude klesať.

Dlhopisy: Ceny dlhopisov by zavedením eura nemali byť výrazne ovplyvnené a preto ani hodnota pre ich vlastníkov by nemala zaznamenať nijaké značné zmeny.

Akcie: Posilnenie výkonnosti ekonomiky spolu so znížením úrokových mier môže viesť k zvýšeniu cien akcií slovenských podnikov a teda aj ich hodnoty. V prvom prípade budú na ceny akcií pozitívne vplyvať lepšie hospodárske výsledky týchto firiem. V druhom prípade pôjde hlavne o zvýšený záujem o tento typ investície, čo bude spôsobené hlavne vyššou infláciou, ktorá zníži atraktivnosť alternatívnych investícií ako napr. bankové vklady, a to aj napriek spomínanému možnému nárastu ich úrokových mier. Hodnota zahraničných akcií, do ktorých slovenské domácnosti investujú, nebude nijako ovplyvnená.

Penzijné fondy: Ani v tomto prípade nemožno očakávať v súvislosti so zavedením eura výrazné zmeny v hodnote týchto aktív, keďže ide o vyvážené portfóliá, ktoré investujú tak do akcií ako aj dlhopisov. Spoločná európska mena môže ovplyvniť nanajvýš hodnotu akcií slovenských podnikov, čo by sa hneď premietlo aj do hodnoty penzijných fondov, ktorých súčasťou sú akcie slovenských firiem. Tento nárast by však nemal byť veľmi výrazný hlavne kvôli už spomínanej diverzifikácii portfólií.

Ostatné (napr. životné poistenia, dôchodkové poistenia)

Hodnota týchto aktív klesne, keďže úrokové miery pri týchto finančných produktoch sú zväčša nastavené na fixnú hodnotu. Pri vyššej inflácii však hodnota aktív – tak súčasná ako aj budúca – bude erodovať rýchlejšie.

Pasíva**Spotrebiteľské úvery**

Zavedenie eura povedie vo všeobecnosti k zníženiu úrokových mier, čím sa do zvýhodnenej pozície dostanú hlavne tí, ktorí si chcú požiť. Ako vidíme v tabuľkách 3 a 4, úrokové miery pri nových aj už existujúcich spotrebiteľských úveroch sú podstatne nižšie. Znížením úrokových mier sa teda zníži hodnota splácaných úrokov a tým aj celková výška záväzkov domácností. K nižšej hodnote prispeje aj vyššia inflácia, ktorá bude znižovať reálnu hodnotu týchto finančných záväzkov.

Hypotekárne úvery

Podobne ako pri spotrebiteľských úveroch aj v tomto prípade budeme pozorovať zníženie celkového zaťaženia obyvateľstva, keďže spoločná európska mena prispeje k zníženiu úrokových mier aj v tomto segmente. Z tabuliek 3 a 4 však vidíme, že v tomto prípade je priestor na znižovanie sadzieb o niečo menší ako tomu bolo pri spotrebiteľských úveroch.

Leasing a ostatné finančné záväzky

Podobne ako pri úveroch aj pri leasingových a iných finančných záväzkoch bude pôsobiť hlavne efekt nižšej reálnej sadzby z dôvodu očakávanej vyššej inflácie. Reálna hodnota týchto záväzkov teda poklesne, aj pri nezmenených nominálnych splátkach.

Tabuľka 2 Vplyv eura na príjmy a výdavky domácností**Príjmy****Príjmy zo zamestnania**

Očakávame, že zavedenie eura bude pozitívne vplývať na hospodársky rast slovenskej ekonomiky, čo sa premietne aj v rýchlejšom raste životnej úrovne obyvateľstva a to hlavne vďaka nárastu mzdových príjmov. Dodatočný príspevok eura k rastu miezd odhadujeme na v priemere 0,7 percentuálneho bodu. Tieto príjmy však nebudú rozdelené rovnomerne. Podľa prieskumov medzi podnikmi⁴ približne 10 až 15 % podnikov očakáva negatívne vplyvy zavedenia eura na ich hospodárenie, takže zamestnanci týchto podnikov môžu byť dočasne znevýhodnení vstupom do eurozóny. Iní zamestnanci zase získajú nadpriemerné výhody. Okrem toho by mala v dôsledku rastu ekonomiky stúpnuť celková zamestnanosť, čo tiež zvýši pracovné príjmy domácností.

Príjmy z podnikania

Aj v prípade príjmov z podnikania bude zohrávať hlavnú úlohu silnejší hospodársky rast, vďaka ktorému sa zvýši dopyt po tovaroch a službách, čo sa následne premietne aj do samotných výnosov podnikov. Kým v prípade tovarov vyšší dopyt povedie hlavne k zvýšeniu predaných objemov, u služieb bude dochádzať k zvýšeniu dopytu aj k dodatočnému rastu cien služieb.

Príjmy z kapitálu

Výnosy z vkladov v bankách: Pri pohľade na tabuľky 3 a 4 vidíme, že na Slovensku je priestor na zvyšovanie úrokových mier z vkladov. Je však otázne, či by zavedenie eura primälo banky k takémuto kroku. Je pravdepodobnejšie, že sa stane pravý opak. Z tabuľky 4 je zrejmé, že vo všeobecnosti sú vklady na Slovensku zhodnocované menej ako v eurozóne. Ďalej však vidíme, že pri eurových vkladoch sú úrokové miery nižšie než pri korunových. Možno preto očakávať, že spolu s eurom, ktoré prispeje k celkovému zníženiu úrokových mier, uvidíme ďalší pokles úrokových mier z vkladov, čím sa zníži príjem pre držiteľov týchto účtov.

Výnosy z dlhopisov a akcií: Euro môže pozitívne ovplyvniť hospodárske výsledky slovenských podnikov, čím môže prispieť k zvýšeniu hodnoty, čo sa odrazí na cene ich akcií a vyšších dividendách. K istému nárastu cien akcií môže dôjsť aj dôsledkom vyššieho dopytu po nich, keďže akcie budú relatívne atraktívnejšie než iné alternatívy hlavne vzhľadom na nízke úrokové miery pri bankových vkladoch a vyššiu infláciu v prípade zavedenia eura. Dlhopisy by zavedením eura nemali byť výraznejšie ovplyvnené.

Dôchodky

Pri zachovaní súčasného valorizačného mechanizmu porastie vďaka euru aj táto zložka príjmov. Už priznané dôchodky vzrastú každoročne reálne o polovicu reálneho nárastu miezd. Novým dôchodcom prispeje euro k vyšším dôchodkom prostredníctvom vyššieho rastu miezd, ktorý zohráva hlavnú rolu pri určení dôchodkovej hodnoty, ktorá je základom pre výpočet nových dôchodkov.

Sociálne a iné príjmy

Pri súčasnej legislatíve by euro nemalo nijak výrazne ovplyvniť sociálne príjmy, keďže tie sú v princípe zvyšované iba indexom rastu cien alebo sú voľne určované rozhodnutiami vlády. Vláda v minulosti zvykla dávky zvyšovať podľa miery inflácie. Teda aj v prípade, že po zavedení eura môžeme počítať s vyššou infláciou, tá neovplyvní reálnu výšku týchto príjmov.

Výdavky**Spotreba**

Tovary doma/vonku: Bezprostredne po zavedení eura môže dôjsť k prechodnému zníženiu spotreby ako následku psychologického efektu, keďže ľudia budú na začiatku trochu viac opatrní. Bude to aj z dôvodu zaokrúhľovania cien, ktoré bude ponechané na obchodníkoch, čo môže posilniť očakávania občanov, že ceny budú zaokrúhľované výhradne nahor. Celkovo však euro podporí spotrebu tovarov prostredníctvom troch kanálov. V prvom rade to bude vďaka vyšším reálnym príjmom, ktoré umožnia obyvateľstvu spotrebovať viac. Ďalej, nižšie reálne úrokové miery povedú k nižším výnosom z vkladov a nižšej cene úverov, čím sa súčasná spotreba pri nižších sadzbách stane atraktívnejšou. Tretím dôvodom bude vyššia konkurencia (vďaka väčšej cenovej transparentnosti), ktorá môže dopomôcť znížiť ceny tovarov.

Služby doma: Na ceny služieb budú pôsobiť dva protichodné faktory. Na jednej strane sa bude dopyt po nich zvyšovať zásluhou vyšších príjmov, ktoré zároveň povedú k relatívne väčšej spotrebe služieb. Proti tomuto pozitívnemu trendu bude pôsobiť rýchlejší rast cien služieb, ktoré bude priamo spojené s eurom. Navyše, aj v tomto prípade sa môže objaviť počiatočná opatrnosť spojená tak so spomínaným zaokrúhľovaním ako aj s celkovou potrebou zvyknúť si na novú menu.

Služby vonku: Ceny služieb nakupovaných v zahraničí zavedenie eura na Slovensku nijako neovplyvní. Slovenská verejnosť očakáva, že ak by sa euro nezaviedlo, koruna by posilňovala čím by sa zahraničné služby stávali relatívne lacnejšími. Tento efekt však bude v reálnom vyjadrení prítomný aj po zavedení eura. Vzhľadom na očakávanú vyššiu domácu infláciu po zavedení eura budú ceny zahraničných služieb (napr. dovolenky) relatívne k cenám domácich služieb klesať.

⁴ NBS (2006): „Vplyv zavedenia eura na podnikateľský sektor v SR“, štúdia, jún.

Dane a povinné poistenia

V tomto prípade bude euro pôsobiť nepriamo a to prostredníctvom vyšších príjmov, ktoré povedú aj k rastu absolútnej hodnoty zaplatených daní a povinných poistení.

Finančné nástroje

Úspory/splátky (úroky): Pri znížení úrokových sadzieb, ktoré bude spojené so zavedením eura, poklesne atraktivita úspor a preto budú ľudia hľadať alternatívne zdroje investícií pre svoje financie. Na druhej strane tí, ktorí potrebujú splácať svoje pôžičky, ocenia nižšie úrokové miery ako aj vyššiu infláciu, ktorá bude znižovať reálne náklady spojené so splácaním úrokov.

Podielové fondy (dlhopisy a akcie): Atraktivnosť investícií do dlhopisov a akcií sa zvýši hlavne vzhľadom na nízke úrokové miery z vkladov a súčasne vyššiu infláciu, ktorá bude tlačiť reálne výnosy z vkladov v bankách nadol. Je preto možné očakávať zvýšený záujem o podielové fondy, ktoré majú vo všeobecnosti značne vyššie očakávané výnosy ako je tomu pri bežných bankových produktoch.

Životné sporenie: Výdavky na tieto formy investícií by sa nemali pri zavedení eura výrazne meniť, keďže spravidla ide o dlhodobé investície za účelom zaisteného dodatočného príjmu v budúcnosti. Navyše, na Slovensku sú tieto formy sporenia zaujímavé hlavne vzhľadom na možnosť zníženia základu dane, čo býva v konečnom dôsledku najčastejším dôvodom, prečo si obyvatelia týchto poistení uzatvárajú.

Ostatné vplyvy**Zníženie transakčných nákladov**

Zavedenie eura povedie k eliminácii transakčných nákladov pri výmene korún za eurá. Väčšina týchto úspor bude realizovaná v podnikovom sektore, ale časť z nich sa dotkne aj priamo domácností. Odhadujeme, že úspory domácností budú predstavovať asi pätinu z celkových úspor pri retailových transakciách, čiže asi 0,03 % HDP (asi 0,05 % príjmu domácností).

Odstránenie kurzového rizika

Aj tento vplyv je podstatne významnejší pre podnikovú sféru, dotkne sa však aj tých domácností, ktoré majú pracovné príjmy zo zahraničia, alebo iné významné príjmy v cudzej mene. Okrem toho budú dotknuté tie domácnosti, ktoré závisia na príjmoch z podnikania a tieto sú vystavené kurzovým rizikám. Keďže však celkovo je vplyv odstránenia kurzového rizika malý, vplyv na domácnosti bude ešte menej významný.

Zvýšenie cien v dôsledku zaokrúhľovania

Po zavedení eura môže v dôsledku prepočítania cien a nesprávneho zaokrúhľovania dôjsť k miernemu nárastu cenovej hladiny. Tento vplyv bude však iba jednorazový a obmedzený. Na základe skúseností z eurozóny predpokladáme, že by nemal presiahnuť 0,2 percentuálneho bodu.

Tabuľka 3 Priemerné úrokové miery z nových vkladov a úverov v bankách v 1. štvrtroku 2006 (v %)

		Eurozóna (mena = EUR)			Slovensko (mena = SKK)		
		I.06	II.06	III.06	I.06	II.06	III.06
Vklady							
Splatné na požiadanie		0,73	0,74	0,76	0,54	0,38	0,44
S dohodnutou splatnosťou	Do 1 roka	2,21	2,24	2,37	1,83	1,79	2,02
	Od 1 do 2 rokov	2,47	2,52	2,60	2,08	2,33	2,33
	Nad 2 roky	2,56	2,36	2,45	0,96	0,87	1,69
S výpovednou lehotou	Do 3 mesiacov	1,99	1,99	1,98	0,97	0,97	1,05
	Nad 3 mesiace	2,32	2,34	2,37	1,13	1,17	1,22
Úvery							
Prečerpanie bežného účtu		9,81	9,61	9,90	11,52	12,77	13,00
Spotrebiteľské	Pohyblivá sadzba + ZFS do 1 roka	6,94	6,95	6,79	10,89	11,18	9,85
	ZFS nad 1 do 5 rokov	6,50	6,50	6,28	15,39	15,55	14,84
	ZFS nad 5 rokov	8,12	8,01	7,89	10,89	11,59	11,72
Na nehnuteľnosti	Pohyblivá sadzba + ZFS do 1 roka	3,61	3,65	3,73	5,13	4,88	5,14
	ZFS nad 1 do 5 rokov	3,91	3,97	4,00	5,61	5,61	5,79
	ZFS nad 5 rokov do 10 rokov	4,14	4,16	4,23	6,72	7,07	6,85
	ZFS nad 10 rokov	4,06	4,08	4,10	7,75	8,09	7,46
Na ostatné účely	Pohyblivá sadzba + FS do 1 roka	4,15	4,24	4,33	6,12	6,02	6,23
	ZFS nad 1 do 5 rokov	4,59	4,63	4,72	6,58	6,90	6,29
	ZFS nad 5 rokov	4,34	4,33	4,50	5,15	5,59	5,39

Poznámka: ZFS =začiatočná fixácia úrokovej sadzby

Zdroj: NBS, ECB.

Tabuľka 4 Priemerné úrokové miery zo stavov vkladov a úverov v 1. štvrtroku 2006 (v %)

		Eurozóna			Slovensko					
		(mena = EUR)			(mena = SKK)			(mena = EUR)		
Vklady		I.06	II.06	III.06	I.06	II.06	III.06	I.06	II.06	III.06
S dohodnutou splatnosťou	Do 2 rokov	2,05	2,09	2,16	1,44	1,51	1,68	1,24	1,31	1,46
	Nad 2 roky	3,10	3,21	3,00	2,74	2,71	2,67	1,49	1,49	1,54
Úvery										
Na nehnuteľnosti	Do 1 roka	4,63	4,61	4,60	5,52	5,39	5,30	-	-	-
	Nad 1 do 5 rokov	4,14	4,16	4,15	7,35	7,29	7,25	2,45	2,67	2,80
	Nad 5 rokov	4,50	4,54	4,52	6,31	6,22	6,15	4,71	4,71	4,72
Spotrebiteľské a na ostatné účely	Do 1 roka	7,99	7,97	8,06	11,09	12,24	12,42	5,49	5,73	6,25
	Nad 1 do 5 rokov	6,78	6,79	6,80	12,52	12,51	12,65	4,20	4,22	4,37
	Nad 5 rokov	5,66	5,69	5,73	7,45	7,45	7,49	4,41	4,45	4,23

Zdroj: NBS, ECB.

2.1 Výpočet príjmov

Rodinné účty ŠÚ SR poskytujú detailnú štruktúru príjmov domácností.⁵ V záujme prehľadnosti sme najprv zoskupili jednotlivé podskupiny príjmov do nasledujúcich skupín: (i) mzdy, (ii) starobný dôchodok, (iii) sociálne dávky, (iv) iné sociálne príjmy, (v) invalidný dôchodok, (vi) kapitálové príjmy a napokon (vii) iné príjmy – napr. príspevky zamestnávateľov na stravovanie, vybrané pôžičky, poistné náhrady, atď. Zároveň sme hrubé príjmy očistili o daň z príjmov a povinné zákonné poistenia. V nasledujúcich výpočtoch tak pracujeme iba s čistými príjmami domácností.

Vplyv zavedenia eura na jednotlivé zložky príjmov môže byť iný – kým euro bude mať napr. pozitívny vplyv na mzdy vďaka ekonomickému rastu, nemožno očakávať, že nejakým spôsobom ovplyvní výšku vyplácaných sociálnych príjmov, resp. že ju môže ovplyvniť skôr nepriamo.⁶ Pri takomto predpoklade, domácnosť, ktorej hlavná časť príjmov pochádza z miezd, získa zo zavedenia eura určite viac než tá, ktorej príjmy pochádzajú vo veľkej miere zo sociálnych príspevkov a dávok. Každý typ príjmov sa preto počas analyzovaného obdobia zvyšuje rozdielnou hodnotou v závislosti od stanovených predpokladov. Konečné nominálne príjmy domácností upravíme cenovým deflátorom, ktorý získame z analýzy vývoja výdavkov. Takto získané reálne príjmy potom použijeme pre porovnanie jednotlivých scenárov.

2.2 Výpočet výdavkov

Podobne ako v prípade príjmov aj štruktúra výdavkov obsiahnutá v rodinných účtoch je veľmi detailná, a preto boli všetky výdavky zoskupené do väčších celkov. Vytvorili sme nasledujúcich 5 skupín: (i) tovary, (ii) potraviny, (iii) služby, (iv) bývanie a (v) ostatné.⁷ Kým prvé dve skupiny sú tvorené obchodovateľnými statkami, nasledujúce dve predstavujú neobchodovateľné statky. V poslednej skupine sa nachádzajú všetky zostávajúce výdavky, ktoré nemožno zaradiť do predošlých skupín, pričom ide hlavne nákup dlhopisov, splácanie pôžičiek, atď. Aj v tomto prípade sme znížili celkové výdavky o dane z príjmov a výdavky na povinné poistenia, ktoré boli v pôvodných výdavkoch zahrnuté.

⁵ Podrobnejší popis jednotlivých príjmových kategórií sa nachádza v prílohe A.5.

⁶ Tu je možné dať do pozornosti dva aspekty. Na jednej strane predpokladáme, že reálna hodnota sociálnych príjmov neporastie, teda, že tieto príjmy budú upravované iba o infláciu. Ak teda vychádzame z faktu, že pri zavedení eura bude inflácia vyššia ako v obdobnej situácii bez eura, potom aj sociálne príjmy v nominálnom vyjadrení budú vyššie v prípade situácie, kedy Slovensko zavedie euro. Druhým aspektom je, že zavedenie eura môže viesť k reálnemu rastu sociálnych príjmov a to vďaka vyššiemu hospodárskemu rastu, ktorý môže umožniť zvýšenie príjmov sociálne slabších skupín vďaka vyšším príjmom štátu z daní.

⁷ Podrobnejší popis jednotlivých výdavkových kategórií sa nachádza v prílohe A.5.

Prvoradou úlohou kalkulácie výdavkov je na základe ich konečnej skladby určiť cenový deflátor, ktorý sa použije na výpočet reálnych príjmov. Menej komplikovaným, ale zároveň menej presným prístupom by bolo upraviť konečné nominálne príjmy domácností deflátorom agregovaného nárastu cien. Existujú však prinajmenšom dva dôvody, prečo je lepšie vyhnúť sa takémuto prístupu.

Táto metóda by bola bezproblémová pre domácnosti, ktorých výdavky kopírujú spotrebný kôš, ktorým je meraná inflácia. Zoberme si však nasledujúcu situáciu. Predpokladajme, že inflačný kôš je v rovnakej miere tvorený obchodovateľnými a neobchodovateľnými tovarmi a službami. V tom prípade, ak ceny obchodovateľných položiek narastú o 1 %, kým ceny neobchodovateľných sa zvýšia o 5 %, výsledná inflácia bude mať hodnotu 3 %. Ak domácnosť rozdeľuje svoje príjmy presne v spomínanom pomere, potom jej výdavky porastú rovnakou mierou ako celková inflácia, teda 3 %. V inej situácii však bude domácnosť, ktorá mína na neobchodovateľné položky napr. 70 % svojho príjmu⁸ a zvyšných 30 % na obchodovateľné tovary. Jej celkové náklady pri predpokladaných cenových zvýšeníach porastú rýchlejším tempom ako celková inflácia, a to rýchlosťou 3,8 %.

Druhý dôvod vychádza zo skutočnosti, že so zvyšujúcimi sa príjmami sa mení štruktúra spotreby. Zatiaľ čo domácnosti s nižšími príjmami potrebujú použiť relatívne veľkú časť svojich príjmov na zaplatenie základných potrieb ako nájomné a potraviny, u skupín s vyšším príjmom sa presúva spotreba hlavne k službám. Pre zachytenie tohto javu sme použili tzv. lineárny výdavkový systém (LVS).⁹ Tento systém je založený na Stone-Geary-Samuelsonovej funkcii užitočnosti, ktorá má nasledujúci tvar:¹⁰

$$j(q) = \sum b_i \ln(q_i - a_i), \quad i = 1, \dots, n \quad (1)$$

kde $j(q)$ predstavuje úroveň užitočnosti, ktorá je závislá od úrovne celkovej spotreby q . Úroveň spotreby danej položky je označená q_j , a_i sa interpretujú ako „minimálne požadované množstvá“, β_i je hraničný podiel príjmov pre danú výdavkovú položku. Pre β_i platí podmienka, že ich súčet sa musí rovnať jednej, čo zabezpečuje spotrebu celého príjmu. Z tejto funkcie potom vyplývajú dopytové funkcie pre jednotlivé druhy statkov v podobe:

$$q_j = a_j + \frac{b_j(y - \sum p_i a_i)}{p_j}, \quad j = 1, \dots, n. \quad (2)$$

Po prenasobení p_j dostaneme systém rovníc, z ktorého je jasné, prečo hovoríme o lineárnom výdavkovom systéme:

$$p_j q_j = p_j a_j + b_j(y - \sum p_i a_i),^{11} \quad j = 1, \dots, n. \quad (3)$$

Každá skupina výdavkov LVS teda pozostáva z dvoch základných zložiek. Prvá tvoria tzv. autonómne výdavky, $(p_j a_j)$, ktoré sú nezávislé od príjmu a môžeme ich tiež chápať ako minimum, ktoré musí daný subjekt vynaložiť na určitý typ statkov. Druhá zložka pochádza z príjmu, ktorý zostane navyš po pokrytí všetkých autonómnych výdavkov. Danej výdavkovej skupine pridelí spotrebiteľ podiel β_j z tohto zostávajúceho príjmu. LVS bol

⁸ Môže ísť napr. o nízko-príjmovú rodinu, ktorej značnú časť výdavkov tvoria výdavky na bývanie.

⁹ Lineárny výdavkový systém je jedným z možných prístupov k odhadnutiu dopytového systému. Vybrali sme ho hlavne kvôli jeho jednoduchosti a priamej intuitívnosti.

¹⁰ Taylor, L.D (2006): „Estimation of Theoretically Plausible Demand Functions from U.S. Consumer Expenditure Survey Data“, seminar paper.

¹¹ Keďže pre odhad LVS používame dáta iba z roku 2004, predpokladáme, že ceny sú konštantné (všetky sú indexované a rovnajú sa 1), a preto nezohrávajú pri určovaní parametrov α_j alebo β_j žiadnu rolu. Pri výpočte zmeny výdavkov sú však ceny dôležité, pričom sa indexujú infláciou daného typu výdavku.

odhadnutý metodológiou FIML (full information maximum likelihood) a získané výsledky sú poskytnuté v tabuľke 5.

Ako vidieť z tabuľky, domácnosti rozdeľujú príjmy, ktoré zostanú po minimálnom pokrytí všetkých potrieb, hlavne v prospech služieb (29,7 %) a bývania (27,8 %). Na druhej strane, v priemere 18 % zvyšných príjmov utratia domácnosti na tovary a potraviny.

Výsledné koeficienty z tabuľky 5 sme aplikovali pri výpočte zmeny reálnej spotreby domácností v daných výdavkových položkách, pričom sme použili rovnicu odvodenú z (2):

$$\Delta q_j = \frac{b_j}{p_j} \Delta Y - \frac{b_j}{p_j} \sum a_i \Delta p_i - \frac{b_j}{p_j^2} (Y - \sum p_i a_i) \Delta p_j, \quad i, j = 1, \dots, n. \quad (4)$$

Konečnú štruktúru spotreby sme nasledovne využili pri výpočte cenového deflátoru a to tak, že pre stanovenie celkového cenového indexu sme cenové indexy jednotlivých výdavkových položiek vážili podielom danej položky na celkovej konečnej spotrebe každého typu domácností. Takto určený cenový deflátor rieši vyššie spomínané problémy štruktúry spotreby domácností.

Tabuľka 5 Koeficienty lineárneho výdavkového systému

Koeficient	Tovary	Potraviny	Služby	Bývanie	Ostatné
Autonómne výdavky (α_i)	510,27 [664,62] (0,00)**	1418,03 [1045,38] (0,00)**	1035,41 [607,91] (0,00)**	1786,35 [707,44] (0,00)**	150,47 [1865,31] (0,00)**
Celkové výdavky (β_j)	0,191 [130,05] (0,00)**	0,175 [160,77] (0,00)**	0,297 [206,46] (0,00)**	0,278 [184,87] (0,00)**	0,059 ¹⁾
Log likelihood	-61193,45				
Počet pozorovaní	4602				

Poznámky:

¹⁾ Tento koeficient je implikovaný z predpokladu $\sum \beta_j = 1$.

t-statistiky sú zachytené v [], p-hodnoty v (), pričom ** symbolizuje singnifikantnosť pri 0,01 % úrovni.

2.3 Predpoklady pre základný scenár

Pri stanovovaní predpokladov sme vychádzali z odhadov publikovaných v štúdií Vplyv zavedenia eura na slovenské hospodárstvo. Naše očakávania vývoja rôznych ukazovateľov v situácii so zavedením a bez zavedenia eura pre základný scenár sú zhrnuté v tabuľke 6. Tieto predpoklady predstavujú kvantifikáciu najvýznamnejších vplyvov, z tých, ktoré boli podrobnejšie kvalitatívne popísané v tabuľke 2. Zvolené predpoklady sú počas celého obdobia (10 rokov) simulácie nemenné. Neznamená to však, že skutočný vývoj ekonomiky po zavedení eura bude rovnako rovnomerný. Realisticky sa dá predpokladať plynulý nábeh všetkých vplyvov v prvom roku až dvoch po zavedení eura a neskôr zase postupné spomaľovanie týchto efektov.

V situácii bez eura počítame s reálnym ročným rastom miezd 4,0 % a celkovou infláciou 3 %, pričom ceny obchodovateľných tovarov by mali vzrásť každoročne o 0,5 % a neobchodovateľných statkov o 5,5 %. Pri dnešnom nastavení dôchodkového systému budú dôchodky (tak starobné ako aj invalidné) reálne rásť na úrovni 2 %. Pri sociálnych príjmoch počítame s nominálnym rastom na úrovni inflácie (3 %), predpokladáme teda ich nulový reálny rast. Vklady občanov by mali byť v priemere zhodnocované troma percentami.

Tabuľka 6 Predpokladaný vývoj jednotlivých faktorov pre základný scenár (v %)

Bez eura/ S eurom	Roky	Rast miezd	Rast dôchodkov	Rast sociálnych dávok	Rast iných príjmov	Celková inflácia (obch. neobch.)	Úrokové miery z vkladov
		reálny	reálny	Nominálny	nominálny		nominálne
Bez eura	10	4,0	2,00	3,0	3,0	3,0 (0,5; 5,5)	3,0
S eurom	10	4,7	2,35	3,8	3,8	3,8 (1,0; 7,6)	2,5

Situácia s eurom je o niečo iná. V prvom rade, počítame s rýchlejšim reálnym rastom miezd než pri zachovaní národnej meny a to o 0,7 percentuálneho bodu (p.b.). Na výšku inflácie pri zavedení eura budú vplyvať dve dôležité zložky. Prvou bude pozitívny diferenciál produktivity, ktorý prispeje k vyšším mzdám a tie budú následne pôsobiť na rast cien neobchodovateľných statkov a na zhodnotenie reálneho kurzu (tzv. Balassa-Samuelsonov efekt). Druhou zložkou bude zafixovanie nominálneho výmenného kurzu, takže reálne zhodnocovanie koruny sa plne premietne do vyššej inflácie v porovnaní s priemerom eurozóny. Pri vplyve oboch týchto faktorov počítame s výslednou infláciou 3,8 %, pričom ceny obchodovateľných statkov porastú na úrovni 1 % a neobchodovateľných na úrovni 6,6 %. Vyšší rast miezd povedie taktiež k vyššiemu reálnemu rastu dôchodkov (2,35 %). Sociálne dávky budú opäť rásť iba na úrovni inflácie (3,8 %) a nepričinia sa preto o zvýšenie životného štandardu ich poberateľov. Zavedenie eura sa bude podieľať na znížení rizikovej prirážky spojenej z titulu rizika krajiny, čo povedie k celkovému poklesu úrokových mier a teda aj tých z vkladov. Z tohto dôvodu predpokladáme, že vklady budú zhodnocované nižšou úrokovou mierou ako v situácii bez eura a to na úrovni 2,5 %.^{12, 13} Ani v jednom prípade nepočítame s reálnym rastom skupiny iných príjmov.

Ako počiatočný bod pre našu kvantifikáciu sme definovali rok 2005. Takýto prístup sme zvolili aj napriek tomu, že oficiálnym dátumom pre prijatie eura je január 2009. Hlavné dôvody boli: (i) v prvom rade sme chceli poukázať na smer pôsobenia spoločnej meny u istých rizikových skupín a až v druhom rade na jeho možnú veľkosť, (ii) pri kvantifikácii začínajúcej sa až v roku 2009 by sme museli najprv predpovedať jednotlivé zložky príjmov a výdavkov do tohto roku, pričom predpovedané hodnoty pre rok 2009 by sa mohli značne líšiť od reality, ktorú budeme pozorovať v budúcnosti. Inými slovami, presun začiatku kvantifikácie vplyvov eura na rok 2009 by pravdepodobne veľmi nespresnilo konečnú výšku príjmov domácností a taktiež by to neovplyvnilo kvalitatívnu stránku našich výsledkov. Chceme ešte podotknúť, že tým, že začíname na nižšom základe sú nami určené konečné príjmy nižšie než v prípade, ak by sme naše výpočty posunuli o niekoľko rokov, kedy by reálne príjmy dosahovali vyššiu hladinu.

¹² Podobne ako úrokové miery z vkladov by mali po zavedení eura klesnúť aj úrokové miery z úverov. V našej simulácii však používame čisté finančné aktíva domácností, čiže okrem bankových vkladov a úverov zahŕňame aj iné finančné aktíva a pasíva. Pre výpočet príjmov z takto určených čistých finančných aktív tak potrebujeme iba jednu úrokovú mieru. V texte pre jednoduchosť ponechávame termín „vklady“ v zmysle takto definovaných čistých finančných aktív.

¹³ Po zavedení eura predpokladáme pokles trhových úrokových sadzieb v nadväznosti na očakávané zníženie oficiálnych úrokových mier a rizikovej prirážky. Ako však vidno z tabuliek 3 a 4, úroky z vkladov sú v súčasnosti v eurozóne vyššie než na Slovensku, napriek nižším oficiálnym sadzbám. Ak by táto situácia pretrvala, je možné, že po zavedení eura úroky pre domácnosti vzrastú, čo bude mať na ich čisté príjmy mierne pozitívny vplyv.

Box: Závislosť medzi zhodnocovaním kurzu a úrokovými mierami podľa parity úrokových mier

Menová politika Slovenska je založená na inflačnom cielení, čo v praxi znamená, že úrokové sadzby sú prispôbované vývoju inflácie. Od stanovených úrokových mier sa následne odvíja kurz slovenskej koruny. V súčasnosti pozorujeme, že napriek vyšším úrokovým mieram na Slovensku ako v eurozóne (ktoré sú dôsledkom jednak reakcie menovej politiky na rýchlejší rast cien, ako aj vyššej rizikovej prirážky) kurz slovenskej koruny voči euru posilňuje. Je takýto trend udržateľný aj počas dlhších období? Pred tým, než odpovieme na túto otázku sa pozrieme na teóriu.

Jedným z fundamentálnych teoretických konceptov pre chápanie správania výnosov na medzinárodných finančných trhoch je tzv. nekrytá parita úrokových mier (uncovered interest rate parity, UIP). UIP vyjadruje vzťah medzi domácimi a zahraničnými úrokovými mierami a výmenným kurzom. Vo svojej základnej podobe môže byť UIP definovaná nasledujúcou rovnicou: $r_t = r_t^* + (E_{t+1}^e - E_t) / E_t + p_t$,

kde r_t a r_t^* vyjadrujú domáce a zahraničné úrokové miery v čase t , E_t je výmenný kurz vyjadrený v domácej mene za jednotku zahraničnej meny v čase t , E_{t+1}^e je očakávaný výmenný kurz v nasledujúcom období a p_t je riziková prirážka. Táto podmienka hovorí, že výnosy z domácej meny sa musia rovnať očakávaným výnosom v situácii, kedy by sme prekonvertovali domácu menu na zahraničnú, tieto prostriedky by sme vložili v zahraničí a neskôr by sme ich spolu s takto uskutočnenými výnosmi prekonvertovali späť na domácu menu za nový výmenný kurz. Inými slovami, domáce úrokové miery sa musia rovnať súčtu zahraničným úrokovým mieram a očakávaného znehodnotenia meny.

Mnohé prvé empirické štúdie poukázali na neplatnosť tohto vzťahu v praxi. Nedávny výskum však spresnil tieto všeobecné závery v tom, že UIP možno nie je pozorovateľná v krátkom období, avšak v dlhom období je pomerne zreteľná (Meredith a Chinn 1998, Chinn 2006)¹⁴.

Čo to teda znamená v prípade Slovenska, ktoré sa chystá prijať euro? S prijatím spoločnej meny sa automaticky zafixuje kurz a aj úrokové rozpätia. V prípade, že sa euro nezavedie, pričom NBS bude pokračovať v inflačnom cielení, môžu nastať tri situácie. V prvej situácii môžu byť ekonomika a ceny stabilizované, čo si nevyžiada zmeny úrokových mier ani zvýšenie rizikovej prirážky. Za takýchto okolností bude stabilizovaný aj výmenný kurz slovenskej koruny. Ak rýchlejší rast cien na Slovensku povedie k pozitívnemu úrokovému diferenciu medzi Slovenskom a eurozónou (pri nezmenenej rizikovej prirážke), výmenný kurz bude musieť zákonite oslabovať. V poslednej, asi najmenej pravdepodobnej situácii by mohli rásť ceny na Slovensku pomalším tempom ako v eurozóne, čo by sa mohlo podpísať pod dlhodobu nižšiu úrokovú sadzbu na Slovensku ako v eurozóne. V tomto prípade by sa naskytl priestor pre posilňovanie výmenného kurzu medzi korunou a eurom. Z podmienky UIP teda jasne vyplýva, že súčasný trend posilňovania kurzu koruny a vyšších úrokových mier nie je v dlhšom období udržateľný.

¹⁴ Meredith, G a M.D. Chinn (1998): „Long-Horizon Uncovered Interest Rate Parity“, NBER Working Paper, No. 6797.

Chinn, M.D. (2006): „The (partial) Rehabilitation of Interest Rate Parity in the Floating Rate Era: Longer Horizons, Alternative Expectations, and Emerging Markets“, *Journal of International Money and Finance*, 25.

3. Základné charakteristiky slovenských domácností

3.1 Rozdelenie domácností

Pre domácnosti sme vytvorili dve členenia. Kým v prvom sme zohľadnili ich zloženie – rozdelenie podľa typov, v druhom sme prihliadali na výšku ich príjmov na jedného člena – rozdelenie podľa decilov.

Členenie podľa typov pozostáva z troch úrovní. Základne rozdelenie zahŕňa 5 druhov domácností: (i) samostatní jednotlivci (domácnosti pozostávajúce iba z jedného člena), (ii) slobodné matky s (nezaopatrenými) deťmi, (iii) rodiny s (nezaopatrenými) deťmi, (iv) dôchodcovia a (v) ostatní – teda tie typy domácností, ktoré nemožno zaradiť ani do jednej z predošlých skupín. Na druhej úrovni sme vyseletovali podskupiny domácností s nezamestnanými. V prípade rodín s dvoma rodičmi rozlišujeme prípady, kde je nezamestnaný jeden alebo obaja partneri. Tretia úroveň rozdeľuje hlavné skupiny a podskupiny domácností podľa počtu detí. U slobodných matiek rozlišujeme 3 podskupiny – matka s jedným, dvoma, alebo tromi a viac deťmi. V prípade rodín s dvoma partnermi máme navyše jednu podskupinu a to bezdetné rodiny. Spolu sme teda vytvorili 27 skupín.¹⁵ Vzhľadom na relatívne vysoký počet týchto skupín budeme v ďalšom texte v záujme prehľadnosti pracovať väčšinou len s hlavnými skupinami a podskupinami, v rámci ktorých sme ešte vybrali najrizikovejšie skupiny s deťmi.¹⁶

Druhé členenie bolo zostavené na základe príjmov domácností, ktoré boli prepočítané na jednu osobu podľa škály OECD. Základnou myšlienkou tejto škály je fakt, že niektoré výdavky znáša domácnosť spoločne a preto je reálny príjem vyšší ako ten nominálny. Napríklad 10 000 Sk môže byť pre jednotlivca menej ako 20 000 Sk pre pár, keďže niektoré výdavky v domácnosti sa musia zaplatiť bez ohľadu na počet jej členov (napr. nájomné). Podľa škály OECD je prvému dospelému priradená váha 1,0, všetkým ostatným dospelým 0,7 a deťom do 18 rokov 0,5. Domácnosti sme zoradili podľa takto upravených príjmov do decilov.

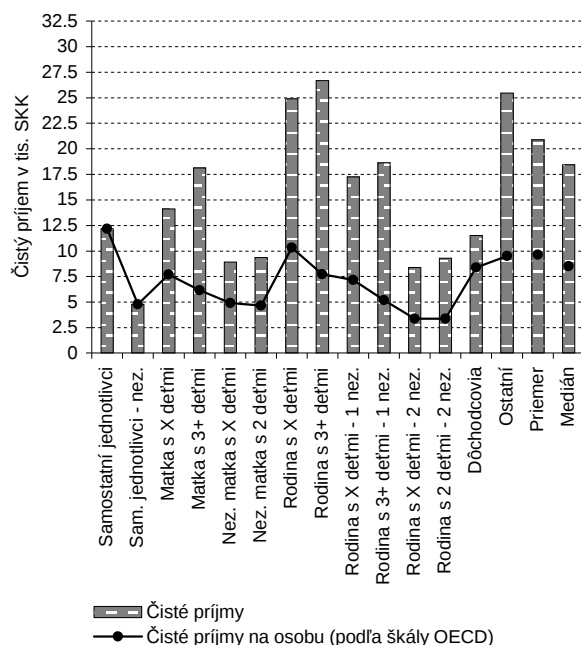
3.2 Štruktúra príjmov

Rozdelenie domácností podľa typov

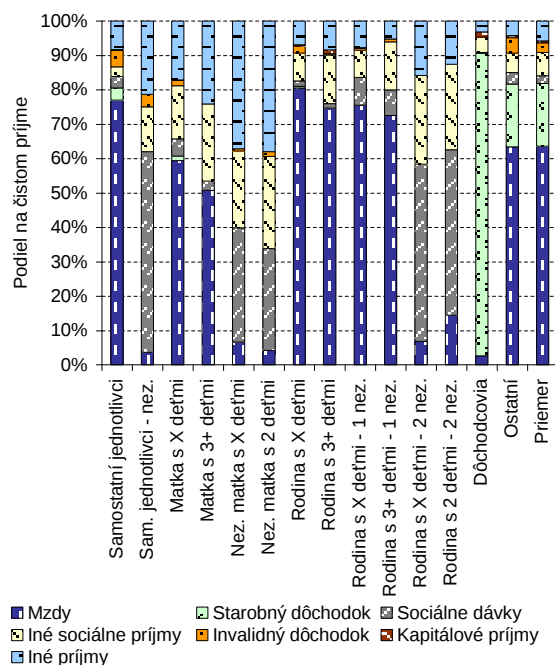
Graf 1 zobrazuje celkovú výšku príjmov jednotlivých typov domácností ako aj výšku príjmov pripadajúcu na jedného člena domácnosti upravenú podľa škály OECD. Strata zamestnania znamená pre domácnosti výrazný pokles príjmov v porovnaní s priemerom daného typu domácností (napr. slobodné matky vs. slobodné nezamestnané matky). Inak povedané, sociálne resp. iné príjmy (napr. alimenty v prípade slobodných matiek) nie sú schopné kompenzovať chýbajúci príjem plynúci zo mzdy, keďže sociálne príjmy sú v porovnaní so mzdami relatívne nízke. Tento fakt možno dobre pozorovať v prípade rodín, kde je jeden z partnerov nezamestnaný. Sociálne príjmy, ktoré poberá nezamestnaný partner sú neporovnateľne nižšie než príjem, ktorý získa zamestnaný partner.

¹⁵ Detailnejší popis rozdelenia celkovej vzorky domácností podľa typov sa nachádza v prílohe A.1.

¹⁶ Počet domácností v týchto skupinách musel byť vyšší ako 10. Rizikovosť skupiny bola určená podľa hrubého príjmu domácnosti na osobu, ktorý bol upravený podľa škály OECD.

Graf 1 Celková výška príjmov v roku 2004 – typy domácností

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Graf 2 Štruktúra príjmov v roku 2004 – typy domácností

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Z pohľadu príjmov na jedného člena domácnosti sú tak na poslednom mieste rodiny s dvoma rodičmi, ktorí sú obaja nezamestnaní. Zaujímavým zistením je, že najväčší rozdiel v rámci hlavných skupín a podskupín je v prípade podskupiny samostatných nezamestnaných jednotlivcov a skupiny samostatných jednotlivcov, ktorý predstavuje vyše 7 000 SKK. Z grafu 2 môžeme zároveň vyčítať, že „iné sociálne príjmy“, ktorých hlavnou zložkou je podpora rodín s deťmi, tvorili hlavne v prípade domácností s nezamestnanými členmi relatívne veľkú časť ich príjmov. Skupinou s najvyššími mesačnými príjmami na osobu sú samostatní jednotlivci.¹⁷ Na druhom mieste sa nachádzajú rodiny s deťmi. V oboch prípadoch tvoria mzdy najväčšiu časť príjmov (okolo 80 %).

Často spomínanou rizikovou skupinou sú dôchodcovia. Naše údaje ponúkajú mierne iný obraz. Hoci príjmy dôchodcov sú nižšie ako priemernej rodiny (po prepočte na osobu), sú stále podstatne vyššie ako u rodín s nezamestnanými členmi domácností a deťmi. Na druhej strane, niektorí dôchodcovia nemajú možnosť aktívne si zlepšiť svoju príjmovú situáciu, napr. rekvalifikovať a zamestnať sa.

V priemere pozostáva jedna domácnosť z približne 3 členov, pričom na každého z nich pripadá okolo 9 600 Sk čistých príjmov (po úprave škálou OECD). Niečo vyše 60 % príjmov tejto domácnosti pochádza z miezd. Druhou najdôležitejšou zložkou sú starobné dôchodky, ktoré tvoria niečo vyše 18 %. Najnižšou mierou prispieva k celkovým príjmom domácnosti príjem z vlastníctva majetku a dobrovoľného dôchodkového poistenia (okolo 0,5 %).

Pozreli sme sa taktiež na mediánovú domácnosť. V tomto prípade však uvádzame iba výšku príjmov, keďže z pohľadu štruktúry nemusí byť mediánová domácnosť vôbec reprezentatívnou. Z grafu 2 vidíme, že celkový mesačný príjem tejto domácnosti je o niečo

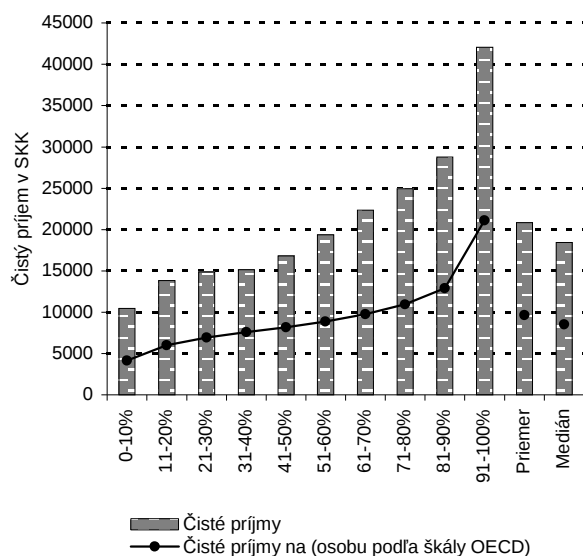
¹⁷ V prílohe A.2 sa nachádza poradie všetkých typov domácností. Po úprave podľa metodiky OECD majú najväčší príjem na člena domácnosti bezdetné rodiny.

nižší ako u priemernej domácnosti. Podobne je to aj pri prepočte príjmov na členov v domácnosti.

Rozdelenie domácností podľa decilov

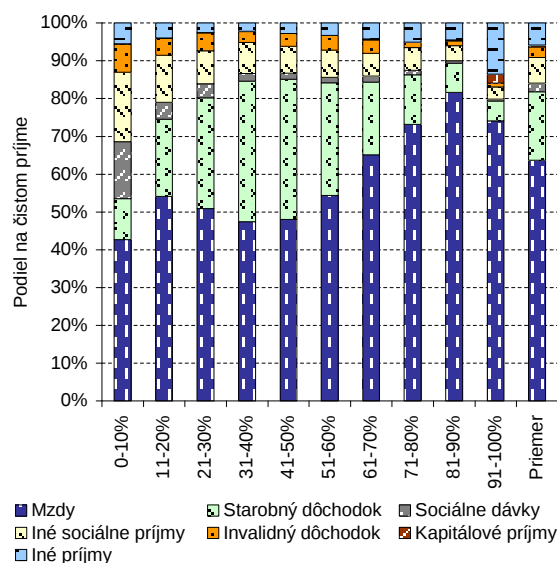
Pri prvom pohľade na graf 3 udrie do očí výrazný skok v príjmoch 10 % najbohatších domácností. Na druhej strane, aj keď to nie je na prvý pohľad evidentné, rozdiel medzi prvým a druhým decilom je taktiež relatívne vysoký. Kým v druhom až deviatom decili rastú príjmy pri prechode do ďalšieho decilu v priemere o 11 %, rozdiel medzi prvým a druhým je 33 % a medzi deviatym a desiatym dokonca 46 %. V oboch prípadoch je za týmto nárastom výrazne vyšší príspevok miezd k celkovým príjmom vo vyšších deciloch. K veľkému rozdielu medzi prvým a druhým decilom prispieva aj ďalší faktor, a to nárast príjmov zo starobných dôchodkov. K rozdielu medzi dvoma najbohatšími príjmovými skupinami zase prispeli kategórie kapitálové a iné príjmy.

Graf 3 Celková výška príjmov v roku 2004 – decily domácností

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Graf 4 Štruktúra príjmov v roku 2004 – decily domácností

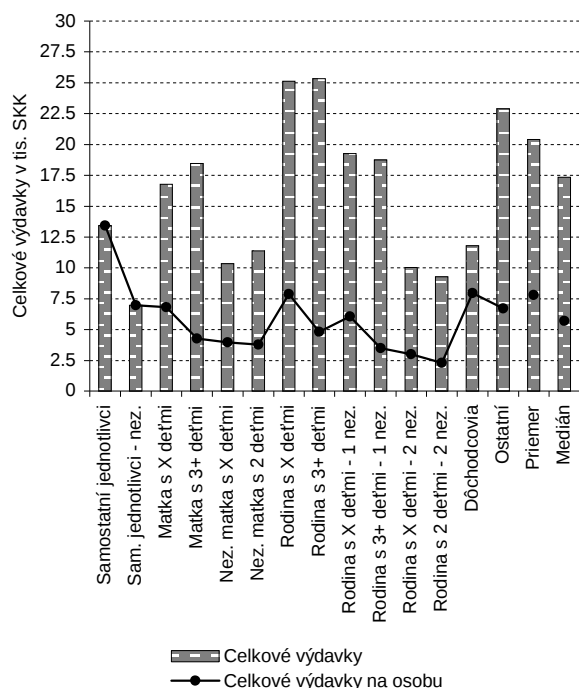
Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Podľa očakávaní, značnú časť príjmov najchudobnejších domácností tvoria sociálne príjmy (vyše 30 %). S pribúdajúcou výškou príjmov domácností sa podiel sociálnych príjmov postupne znižuje. Je zaujímavé pozorovať vývoj podielu miezd v celkových príjmoch. Po počiatocnom náraste dôležitosť miezd v treťom a štvrtom decili klesá. V týchto deciloch sú totiž prevažne zastúpení starobní dôchodcovia. Trend sa výraznejšie mení až od šiesteho decilu, podiel celkových miezd v týchto deciloch opäť stúpa, kým hodnota starobných dôchodkov klesá. V prípade desiateho decilu podiel miezd na celkových príjmoch zase mierne klesá, čo je spôsobené spomínaným výrazným nárastom kapitálových a iných príjmov.

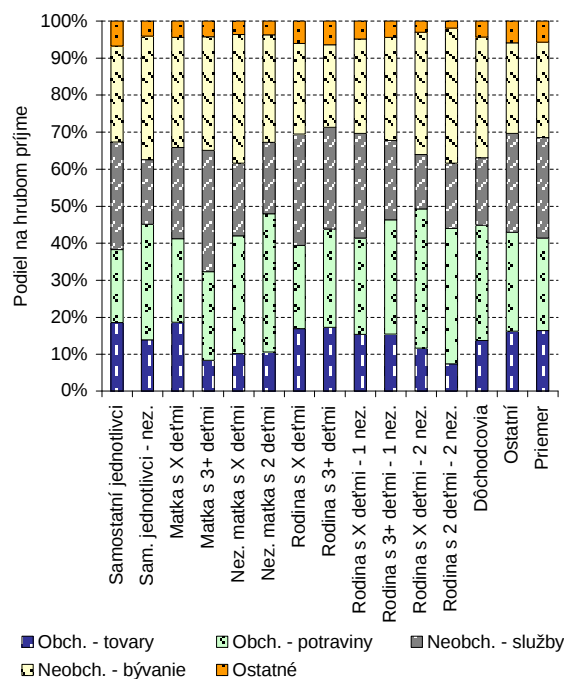
3.3 Štruktúra výdavkov

Rozdelenie domácností podľa typov

Pri prepočítaní celkových výdavkov domácností na jedného člena zistíme, že najskromnejšie žijú rodiny s deťmi, kde ani jeden z rodičov nemá zamestnanie. Hneď za týmito skupinami nasledujú rodiny s tromi a viac deťmi, kde jeden z partnerov nepracuje. Na druhej strane, mesačne najviac minú samostatní jednotlivci a dôchodcovia.

Graf 5 Celková výška výdavkov v roku 2004 – typy domácností

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Graf 6 Štruktúra výdavkov v roku 2004 – typy domácností

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

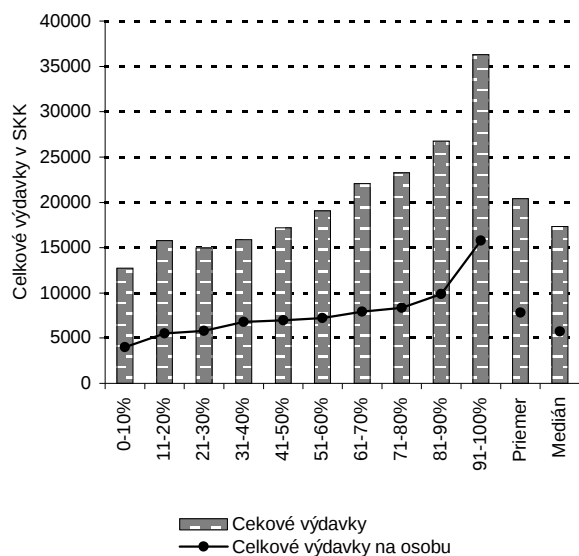
Pri pohľade na štruktúru výdavkov jednotlivých typov domácností môžeme vidieť isté (hoci nie veľmi jasné) trendy. V prípade podskupín s nezamestnanými členmi (s výnimkou rodín s jedným nezamestnaným) a dôchodcov pozorujeme, že tieto domácnosti musia minúť v porovnaní s ostatnými domácnosťami väčšiu časť svojich príjmov na základné potreby ako sú bývanie a potraviny. Následne im zostáva menej prostriedkov na tovary a služby.

Priemerná slovenská domácnosť pritom použije porovnateľnú časť svojich výdavkov na potraviny (25 %), bývanie (26 %) a služby (27 %), okolo 16 % minie na tovary a necelých 6 % potrebuje na zaplatenie ostatných položiek.

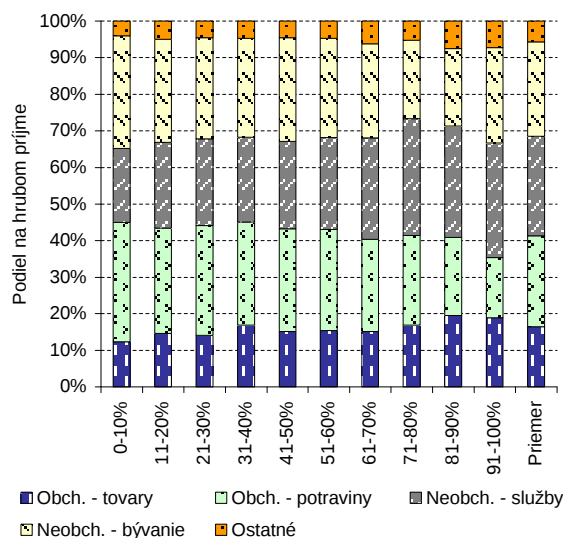
Rozdelenie domácností podľa decilov

Pri skúmaní výdavkov domácností podľa ich výšky príjmov môžeme pozorovať podobný jav ako v prípade samotných príjmov – najbohatších 10 % domácností utráca výraznejšie viac ako druhých najbohatších 10 %. Kým u ostatných decilov stúpajú výdavky v priemere o okolo 8 %, v poslednom desiatom decili je nárast približne 35 %. Za týmto skokom je hlavne skupina výdavkov na bývanie.

Na strane štruktúry sú pozorovateľné očakávané trendy. So stúpajúcim príjmom mínajú rodiny relatívne nižšiu časť svojich príjmov na základné potreby ako potraviny a bývanie. Najbohatšia časť domácností sa vymyká z tohto trendu v oblasti bývania. Naopak, vyššie príjmy podnecujú domácnosti nakupovať relatívne viac služieb. Podiel výdavkov na tovary je relatívne stabilný naprieč všetkými príjmovými skupinami.

Graf 7 Celková výška výdavkov v roku 2004 – decily domácností

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

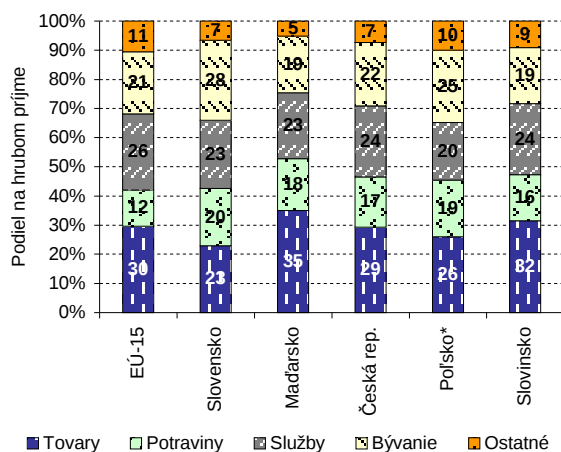
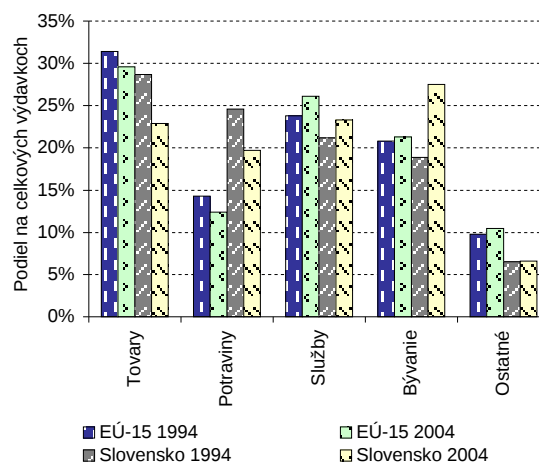
Graf 8 Štruktúra výdavkov v roku 2004 – decily domácností

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Porovnanie s EÚ-15

Ako používajú slovenské domácnosti svoje finančné zdroje v porovnaní s okolitými štátmi a vyspelými štátmi EÚ-15? Z grafu 9 vyplýva, že typická slovenská domácnosť je v mnohých smeroch extrémnym prípadom – v porovnaní s domácnosťami z regiónu a EÚ-15 musí vyčleniť najviac prostriedkov na bývanie a potraviny, kým najmenšie percento smeruje na nákup tovarov. Čo sa týka služieb, slovenské domácnosti na ne vynakladajú porovnateľnú časť svojich príjmov ako ostatné krajiny V4 a Slovinsko. Avšak celkovo domácnosti vo všetkých týchto štátoch smerujú menší podiel svojich príjmov na služby ako krajiny EÚ-15.

Je tiež zaujímavé pozrieť sa na vývoj štruktúry výdavkov v čase. Pre jednoduchosť sme porovnali iba štruktúru výdavkov Slovenska a EÚ-15 za roky 1994 a 2004. Odkaz grafu 10 je veľmi jasný: samotné trendy v oblasti spotreby na Slovensku a EÚ-15 sú podobné, avšak zvyšovanie či znižovanie výdavkov na jednotlivé skupiny statkov je oveľa výraznejšie na Slovensku. Zároveň môžeme pozorovať medzi slovenskými a európskymi domácnosťami podstatné rozdiely v úrovni výdavkov na jednotlivé položky spotreby. V roku 2004 musela priemerná slovenská domácnosť v porovnaní s domácnosťou EÚ-15 vyčleniť značne väčšiu časť svojich príjmov na bývanie a potraviny, kým na tovary smeroval výrazne nižší podiel výdavkov. Najporovnateľnejšie boli podiely výdavkov smerujúce na služby.

Graf 9 Štruktúra výdavkov v EÚ-15 a krajinách strednej Európy v roku 2004**Graf 10 Štruktúra výdavkov v EÚ-15 a SR v rokoch 1994 a 2004**

Tovary: Alk. nápoje a tabak, odievanie a obuv, nábytok, bytové vybavenie a údržba, doprava; Potraviny: potraviny a nealk. nápoje; Služby: zdravotníctvo, spoje (pošty a telekomunikácie), rekreácia a kultúra, vzdelanie, hotely, kaviarne a reštaurácie; Bývanie: bývanie, voda, elektrina, plyn, palivá; Ostatné: rozličné tovary a služby

Poznámka: Toto členenie nie je priamo porovnateľné s členením, ktoré používame v ostatnom texte.

* údaj za rok 2003

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty.

4. Vplyv spoločnej meny na slovenské domácnosti

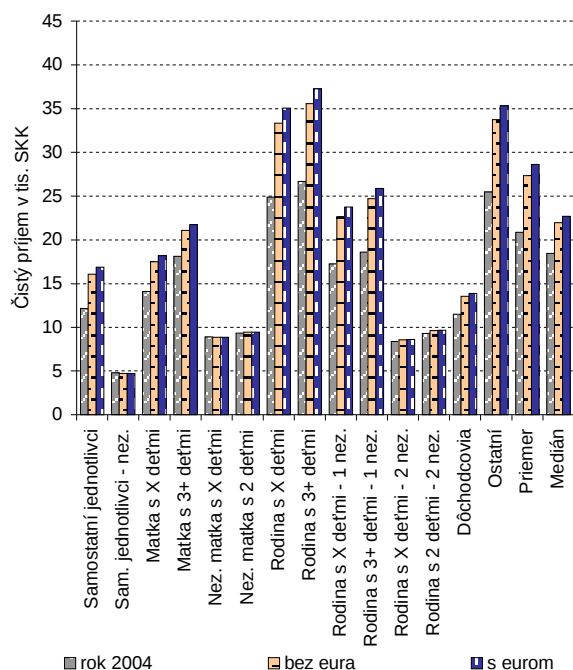
4.1 Vývoj príjmov pre základný scenár

Rozdelenie domácností podľa typov

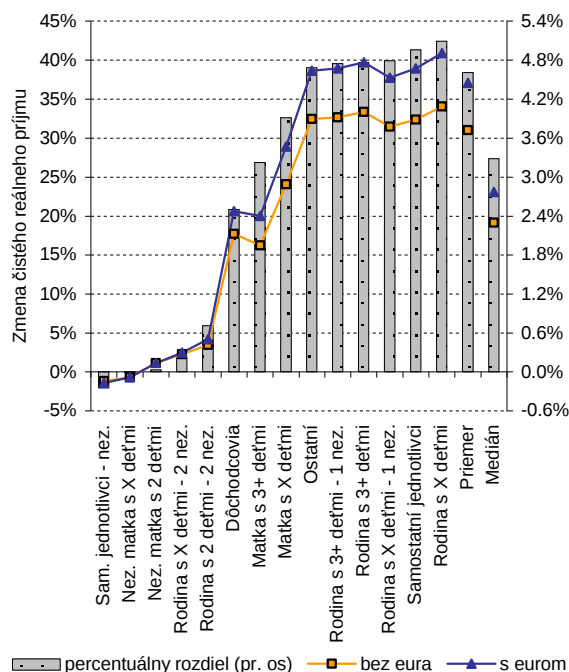
Vývoj reálnych príjmov v simulácii s eutom a bez neho je prezentovaný v grafoch 11 a 12. Reálne príjmy priemernej domácnosti v priebehu 10 rokov po zavedení eura vzrastú o dodatočných 4,6 % v porovnaní so scenárom bez eura. Zo spoločnej meny najviac získajú rodiny s deťmi, ktorých príjmy sú z najväčšej časti tvorené mzdami. Ich celkové reálne príjmy budú vďaka euru približne o 5,1 % vyššie v porovnaní so stavom, keď sa spoločná mena nezaviedla. Vo všeobecnosti platí, že najväčšie prínosy eura pocítia skupiny, ktorých hlavnou zložkou príjmov sú mzdy.

Situácia na druhej strane spektra je trochu komplikovanejšia. Z grafov je zrejmé, že pre dva typy domácností reálne príjmy pravdepodobne klesnú a to bez rozdielu na to, či bude euro zavedené alebo nie. Euro môže mať na príjmy týchto skupín mierne negatívny vplyv. V porovnaní so situáciou bez eura by mali najhoršie obísť nezamestnaní jednotlivci, ktorí sú odkázaní v najväčšej miere na štát. Pre nich by mohla prítomnosť spoločnej meny znamenať dodatočnú stratu príjmov 0,2 %. Tento výsledok je však dôsledkom nášho pomerne konzervatívneho predpokladu, že rast sociálnych dávok je rovný miere inflácie. V skutočnosti sú však niektoré sociálne dávky valorizované inými spôsobmi, prípadne je ich zvyšovanie na voľnom rozhodnutí vlády. V ďalšej časti preto analyzujeme o. i. aj alternatívny scenár, v ktorom vláda zvýši reálnu hodnotu sociálnych dávok. To dáva priestor zabrániť tomu, aby zavedenie eura malo na niektoré skupiny obyvateľov negatívne vplyvy.

Tento záver je potrebné brať s rezervou, keďže je založený na predpoklade, že daný typ domácnosti sa počas celého pozorovaného obdobia nezmení. Tento predpoklad môže byť do istej miery realistický pre isté typy skupín ako napr. niektoré rodiny s deťmi (kde už nepribúdajú ďalšie) resp. dôchodcov. Avšak je už napr. menej pravdepodobné, že nezamestnaní členovia domácností zostanú nezamestnanými po celé obdobie 10 rokov. Naopak, v dôsledku zavedenia eura by sa mala zvýšiť aj zamestnanosť, takže aspoň niektorí nezamestnaní získajú prácu a tým zvýšia svoje príjmy. Preto nami podchytená situácia predstavuje istý extrém.

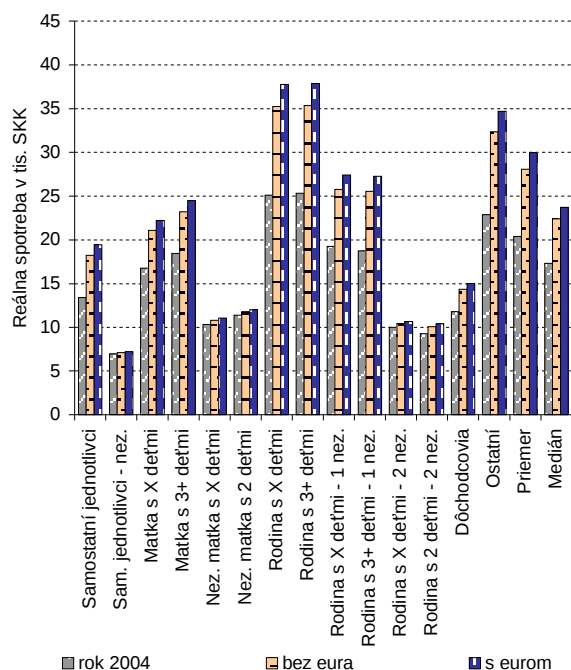
Graf 11 Čisté príjmy pre základný scenár – typy domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

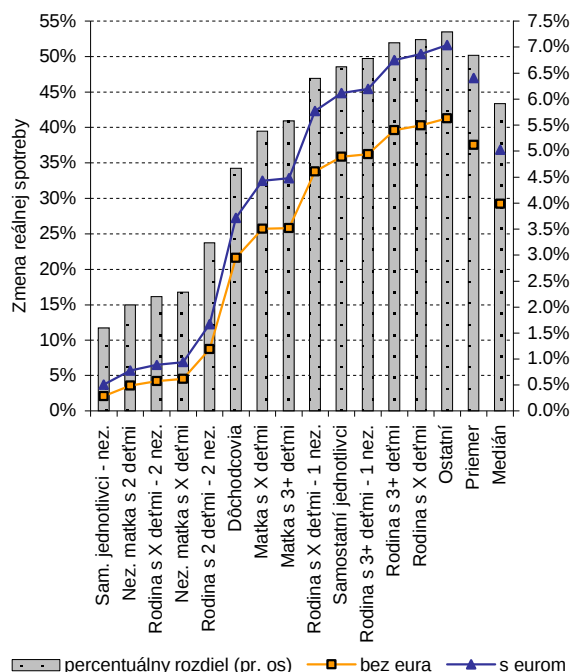
Graf 12 Zmena čistého príjmu pre základný scenár – typy domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

Ako bolo spomenuté vyššie, reálnu spotrebu kalkuluje hlavne kvôli získaniu cenového deflátoru, ktorým upravujeme konečné nominálne príjmy. Je však tiež zaujímavé pozrieť sa ako môže euro ovplyvniť výdavkovú stránku domácností. Na grafe 14 vidíme, že spoločná mena bude pozitívne vplývať aj na spotrebu najrizikovejších skupín, pričom žiadna zo skupín by nemala zaznamenať pokles svojej reálnej spotreby.

Graf 13 Reálna spotreba pre základný scenár – typy domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

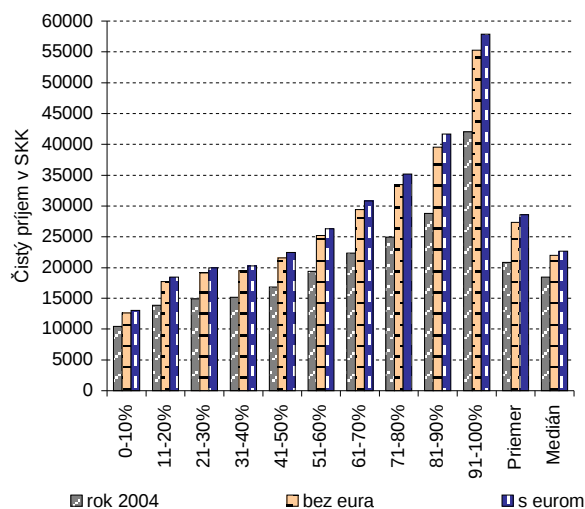
Graf 14 Zmena reálnej spotreby pre základný scenár – typy domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

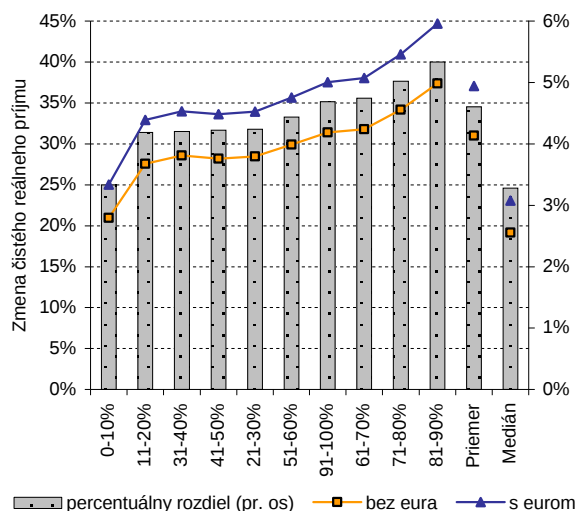
Rozdelenie domácností podľa decilov

Z pohľadu príjmov na osobu v jednotlivých domácnostiach sú prínosy eura viac vyrovnané. Pri porovnaní situácií bez eura a s eurom vidíme, že 10 % domácností na dolnom konci distribúcie príjmov si polepší v druhom prípade o 3,3 %. Euro by malo byť najväčším prínosom pre deviaty decil domácností, ktoré by si vďaka spoločnej mene mali polepšiť o 5,3 %. Zaujímavým zistením je fakt, že najbohatších 10 % domácností môže vďaka euru očakávať zvýšenie svojich príjmov o 4,7 %, čo je menej než v prípade ďalších dvoch decilov. Pre priemernú slovenskú domácnosť môže 10-ročné používanie spoločnej meny znamenať vyššie príjmy v porovnaní so situáciou, kedy by stále používala korunu, na úrovni 4,6 %.

Je teda zrejmé, že ak skúmame vplyvy eura na domácnosti z pohľadu celkovej výšky ich príjmov na osobu, zavedenie spoločnej meny by malo zabezpečiť „win-win“ situáciu, čiže stav, kedy nebudú získavať iba bohatí, ale aj tí chudobnejší. Vyššie ceny tovarov a služieb, či nižšie úrokové miery pri našom členstve v eurozóne budú síce pôsobiť negatívne na výšku príjmov domácností. Avšak tento negatívny vplyv bude viac než vykompenzovaný vyšším hospodárskym rastom, ktorý zabezpečí reálne zvyšovanie miezd a dôchodkov.

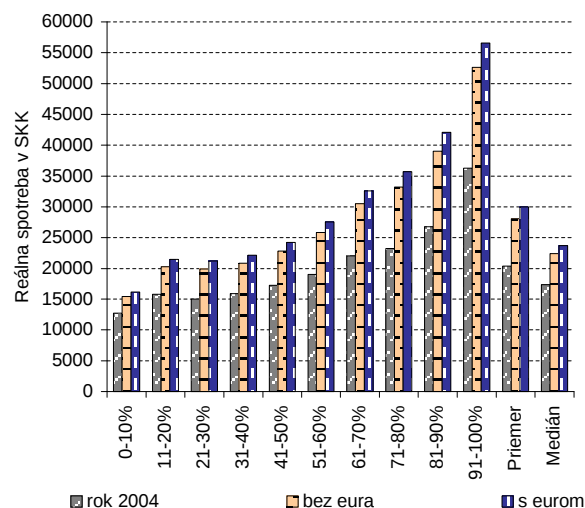
Graf 15 Čisté príjmy pre základný scenár – decily domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

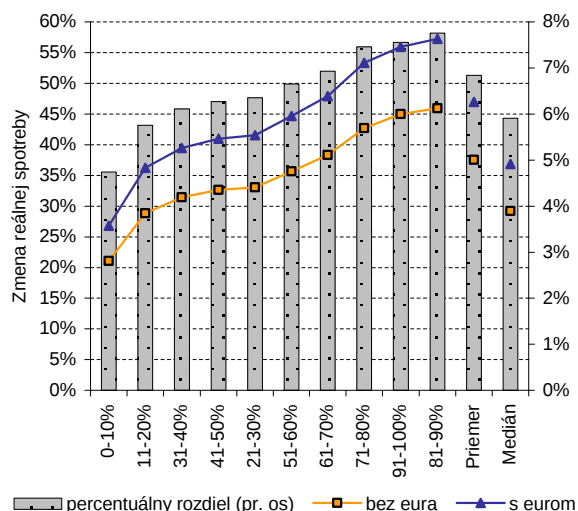
Graf 16 Zmeny čistého príjmu pre základný scenár – decily domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

Obdobnú situáciu ako v prípade príjmov vidíme aj v prípade spotreby. Bez ohľadu na výšku príjmu, každá domácnosť by mala zo zavedenia eura profitovať. Kým najchudobnejšia časť rodín môže očakávať zvýšenie svojej reálnej spotreby na úrovni 4,7 %, deviaty decil môže pri spoločnej mene dosiahnuť spotrebu vyššiu o 7,8 %.

Graf 17 Reálna spotreba pre základný scenár – decily domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

Graf 18 Zmena reálnej spotreby pre základný scenár – decily domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

4.2 Analýza senzitivity

V nasledujúcom kroku preskúmame zopár alternatívnych scenárov, pričom sa zameriame na porovnanie tu dosiahnutých výsledkov so základným scenárom. V nasledujúcej tabuľke sú zhrnuté predpoklady, s ktorými sme pri alternatívnych simuláciách počítali.¹⁸

¹⁸ Tabuľky s úplnými výsledkami sú v prílohe A.4.

Tabuľka 7 Predpokladaný vývoj jednotlivých faktorov v alternatívnych scenároch (v %)

Číslo scenára	Bez eura S eurom	Roky	Rast miezd	Rast dôchodkov	Rast sociálnych dávok	Rast iných príjmov	Celková inflácia (obch.; neobch.)	Úrokové miery z vkladov
			reálny	reálny	nominálny	nominálny		nominálne
1	– €	10	4,0	2,0	3,0	3,0	3,0 (0,5; 5,5)	3,0
	+ €	10	4,7	2,35	3,8	3,8	3,8 (1,0; 6,6)	2,5
2	– €	20	4,0	2,0	3,0	3,0	3,0 (0,5; 5,5)	3,0
	+ €	20	4,7	2,35	3,8	3,8	3,8 (1,0; 6,6)	2,5
3	– €	10	4,0	2,0	2,0	2,0	2,0 (0,5; 3,5)	3,0
4	+ €	10	4,35	2,18	3,8	3,8	3,8 (1,0; 6,6)	2,5
5	+ €	10	4,7	2,35	3,3	3,3	3,3 (1,0; 5,6)	2,5
6	+ €	10	4,7	2,35	4,3	4,3	4,3 (1,0; 7,6)	2,5
7	+ €	10	4,7	2,35	4,8	3,8	3,8 (1,0; 6,6)	2,5
8	+ €	10	4,7	2,35	3,8	3,8	3,8 (1,0; 6,6)	1,5
9	+ €	10	4,7	2,35	3,8	3,8	3,8 (1,0; 6,6)	3,5

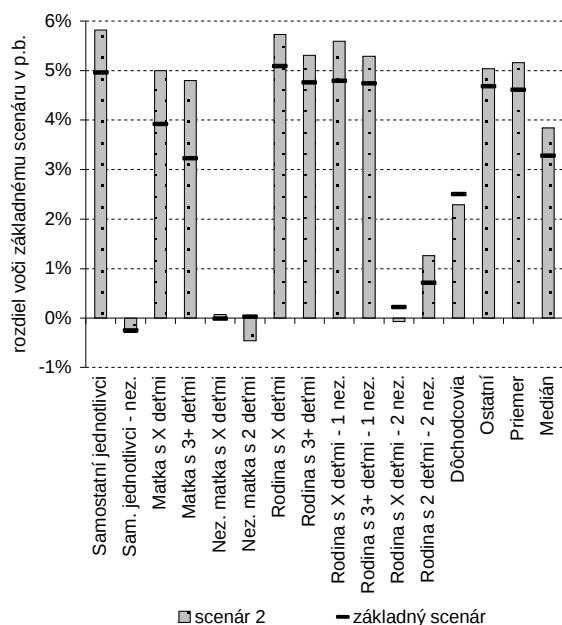
Poznámka:

Hrubo vytlačené predpoklady sú tie, ktoré boli v danom scenári zmenené. Východiskové hodnoty sme upravovali o násobky 0,5 p.b.

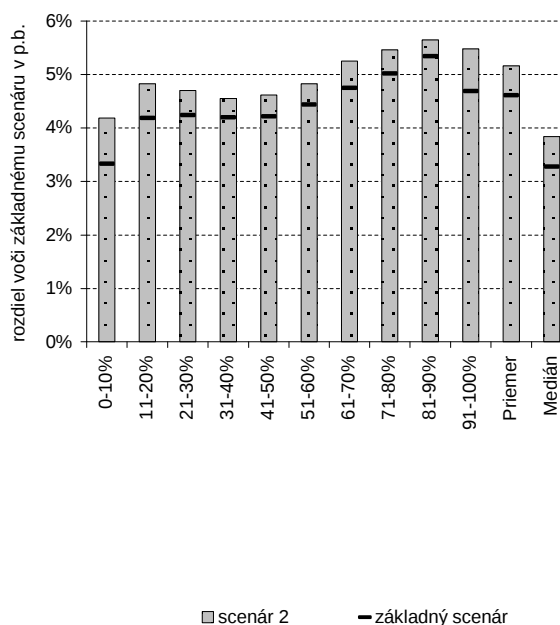
Scenár 2 – Dlhšie časové obdobie

V druhom scenári sme pri zachovaní všetkých pôvodných predpokladov simulovali vývoj reálnych príjmov domácností pre dlhšie časové obdobie ako v základnom scenári, pričom sme pridali ďalších 10 rokov. Grafy 19 a 20 zobrazujú naše výsledky pre obe členenia domácností. Kým ‘pomlčky’ znázorňujú prínos eura pre základný scenár (t.j. percentuálny rozdiel medzi príjmami v situácii bez eura a s eurom), stĺpcový graf zachytáva dodatočný príjem druhého scenára v porovnaní so základným scenárom¹⁹ a je vyjadrený v percentuálnych bodoch. Vidíme, že až na jednu výnimku (nezamestnaní jednotlivci) je pôsobenie eura v tomto dlhšom časovom období pozitívne. Zároveň je zrejmé, že účinky spoločnej meny sa postupom času zosilňujú. Tento jav sa prejavuje na grafoch tým, že stĺpcový graf presahuje ten ‘pomlčkový’. Intuícia je nasledovná. V prípade priemernej domácnosti môže zavedenie eura po desiatich rokoch zabezpečiť príjmy, ktoré sú vyššie o približne 4,6 % v porovnaní s alternatívnou situáciou bez spoločnej meny. Pri konštantných účinkoch by počas ďalších 10 rokov prinieslo euro dodatočných 4,6 % a konečný efekt by bol 9,2 %. Avšak simulovaný prínos eura po 20 rokoch pre priemernú domácnosť je 9,8 % a teda dodatočný príspevok druhého desaťročia eura je v porovnaní so základným scenárom vyšší o 5,2 p.b.

¹⁹ Inými slovami ide o rozdiel v percentuálnych bodoch medzi prínosom eura za 10 a 20 rokov.

Graf 19 Porovnanie čistých reálnych príjmov scenára 2 so základným scenárom – typy domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

Graf 20 Porovnanie čistých reálnych príjmov scenára 2 so základným scenárom – decily

Zdroj: vlastné výpočty.

Scenár 3 – Zachovanie inflačného cieľa NBS na úrovni 2 % aj po roku 2009

V tomto scenári sme vychádzali z predpokladu, že v prípade nezavedenia eura by NBS ponechala svoj inflačný cieľ na úrovni 2 % aj po roku 2009 (doposiaľ Menový program NBS určuje inflačné ciele iba po rok 2008). Ak by sa teda miera inflácie pri nezavedení eura pohybovala na tejto úrovni, prínosy eura by sa značne znížili. Ako vidieť z grafov 21 a 22, stalo by sa tak u všetkých typov domácnosti bez rozdielu na výšku ich terajších príjmov.

Scenár 4 – Nižší rast miezd pri zavedení eura

Štvrtý scenár predpokladá, že zavedenie eura prispeje k reálnemu rastu iba polovicou z predpokladanej výšky v základnom scenári. Namiesto 0,7 p.b. rozdielu medzi rastom miezd v situácii bez eura a s ním počítame iba s rozdielom 0,35 p.b. V prípade jednotlivých typov domácností by takéto zníženie postihlo tie domácnosti, ktorým plynú aspoň časť ich príjmov z miezd alebo dôchodkov, teda tých typov príjmov, ktoré sú priamo ovplyvňované nižším rastom miezd. Ako vidieť z grafu 21 výška stratených prínosov eura je naprieč skupinami dosť variabilná závisiac od podielu príjmu plynúceho z miezd alebo dôchodkov. Zníženie reálneho rastu miezd by pri tom najviac pocítila skupina rodín s deťmi (zníženie prínosov eura o 2,94 p.b.), kým nezamestnané matky s dvoma deťmi by pocítili túto zmenu iba nepatrne (0,23 p.b.).

V prípade decilov (graf 22) je situácia podobná v tom, že aj tu dochádza k zníženiu prínosov eura, avšak v tomto prípade sú straty naprieč skupinami viac vyrovnané, keďže v jednotlivých skupinách sú rovnomernejšie zastúpené domácnosti s príjmami z miezd alebo dôchodkov.

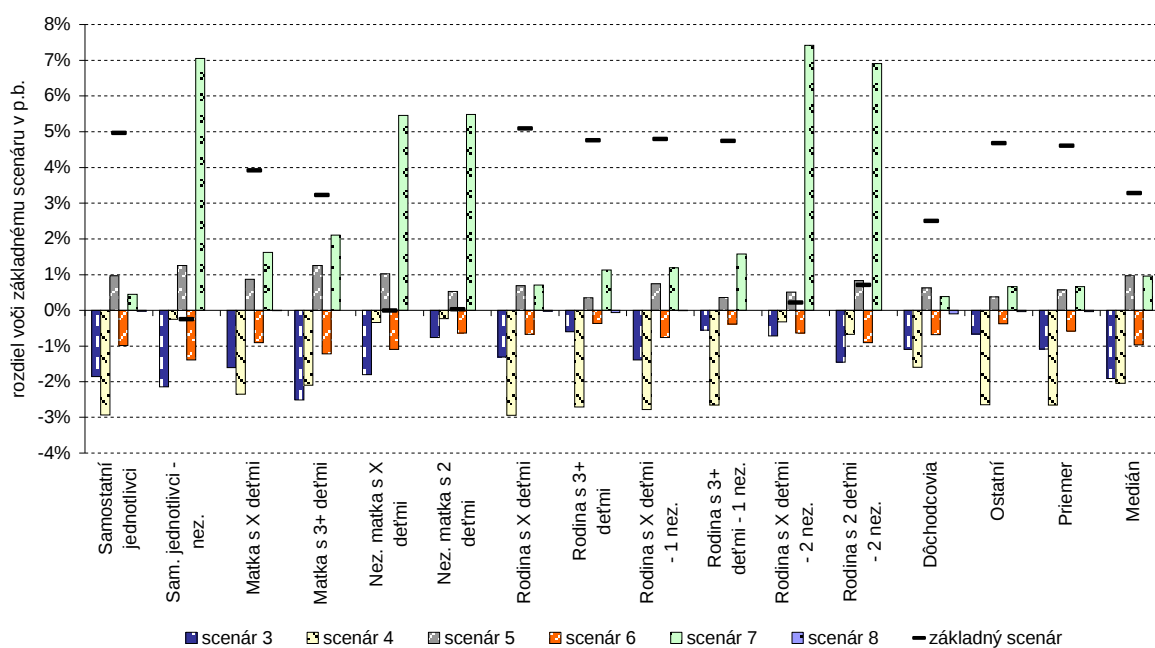
Scenár 5 a 6 – Nižšia alebo vyššia inflácia

V týchto scenároch meníme celkovú infláciu pre situáciu s eurom. Keďže nemeníme infláciu obchodovateľných tovarov, v oboch prípadoch sa potom musí zmeniť inflácia

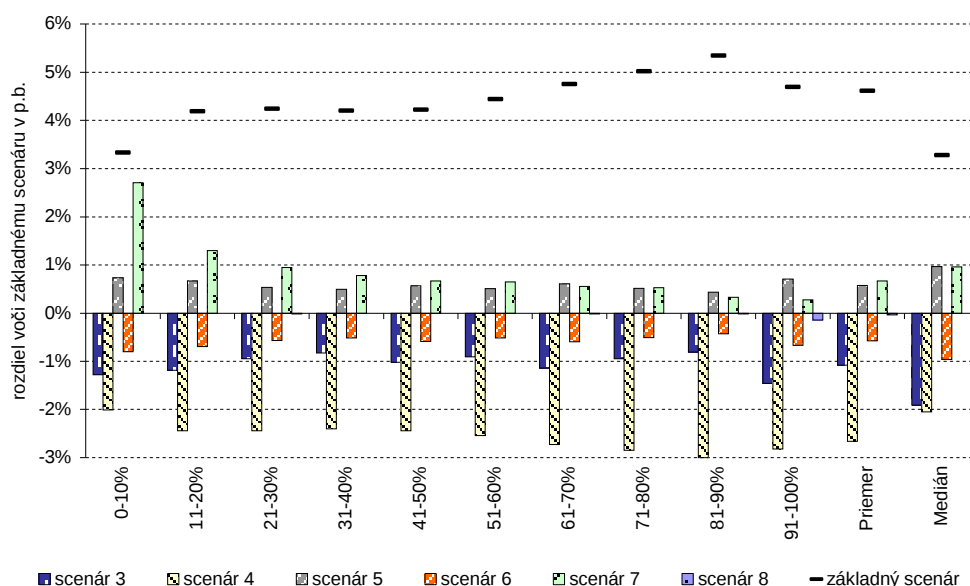
neobchodovateľných statkov. V scenári 5 počítame v prípade zavedenia eura s infláciou na úrovni 3,3 %. V súlade s našimi očakávaniami by takýto vývoj prospel každej domácnosti. Z grafu 21 je zrejmé, že nižšiu infláciu by ocenili hlavne rizikovejšie skupiny. Nezamestnaní jednotlivci a matky s tromi a viac deťmi by tak mohli pri prijatí eura zvýšiť svoj reálny príjem o 1,6 p.b. v porovnaní so situáciou keby euro bolo zavedené, ale inflácia by sa pohybovala na úrovni 3,8 %. V prípade decilov by nižšiu infláciu najviac pocítila najchudobnejšia časť obyvateľstva, ktorá by si mohla vylepšiť svoj reálny príjem o dodatočný 0,74 p.b.

Naopak vyššia inflácia na úrovni 4,3 % – scenár 5, by prínosy eura jednoznačne znížila pričom trend by bol podobný ako v scenári 3. Najviac by teda stratila skupina nezamestnaných jednotlivcov a skupina obyvateľstva s najnižšími príjmami.

Graf 21 Porovnanie reálnych príjmov v scenároch 3-7 so základným scenárom – typy domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

Graf 22 Porovnanie reálnych príjmov v scenároch 3-7 so základným scenárom – decily

Zdroj: vlastné výpočty.

Scenár 7 – Reálny rast sociálnych príjmov

Ak predpokladáme, že euro prispeje pozitívne k hospodárskemu rastu, môžeme tiež implicitne usúdiť, že tento nárast sa odrazí aj na verejných financiách vo forme vyššieho výberu daní. Tieto zdroje sa musia samozrejme v prvom rade použiť na zníženie deficitu verejných financií. Pri zefektívňovaní využitia verejných financií by však mohla byť časť týchto zdrojov využitá aj na pomoc rizikovým skupinám, ktoré si z objektívnych dôvodov nemôžu zabezpečiť také príjmy, aké by mohli posunúť ich životnú úroveň vyššie. Chceme zdôrazniť, že v takomto prípade však musí ísť o cieľenú pomoc ohrozeným rodinám a nie podporu nečinnosti nezodpovedných občanov.

Zvýšenie reálneho príjmu sociálne odkázaných skupín simulujeme na základe predpokladu, že sociálne príjmy porastú nominálne na úrovni 4,8 %, teda o 1 p.b. rýchlejšie než celková inflácia. Ako vidíme z grafov 21 a 22, táto relatívne malá zmena v reálnych príjmoch by mohla vo výraznej miere zvýšiť prínosy eura pre najrizikovejšie, resp. najchudobnejšie skupiny domácností. Rodinám, kde nie je ani jeden z partnerov zamestnaný a nezamestnaným jednotlivcom by vyššia podpora štátu viedla v zvýšení prínosov eura o viac ako 7 p.b. Najchudobnejšia časť obyvateľstva by mohla získať dodatočných 2,7 p.b.

Scenár 8 a 9 – Nižšie resp. vyššie úrokové miery z vkladov

Nižšie alebo vyššie úrokové miery z vkladov neovplyvnia výraznejšie prínosy eura, ktoré sme získali zo základného scenára. Aj to je dôvod prečo sme v grafoch 21 a 22 nezobrazili výsledky pre scenár 9. Hlavnou príčinou takýchto zanedbateľných zmien je nízky podiel kapitálových príjmov na celkových príjmoch. V takejto situácii je samozrejme málo pravdepodobné, že hoci aj väčšie zmeny úrokových mier povedú k nejakej dôležitej zmene pôvodných výsledkov.

5. Záver

Naša štúdia sa bližšie zaoberala možnými vplyvmi spoločnej európskej meny na reálne príjmy slovenských domácností. Vychádzali sme pri tom zo štruktúry príjmov a výdavkov domácností v roku 2004. Ich rozbor poukázal na strane príjmov na významnú rolu miezd pri ich tvorbe; na strane výdavkov rezonoval fakt, že chudobnejšie, resp. rizikovejšie typy domácností musia vynaložiť pomerne väčšiu časť svojich príjmov na základné potreby ako bývanie a potraviny.

Pri simulácii prínosu eura sme vychádzali zo základného scenára, ktorého predpoklady boli založené na už publikovaných odhadoch spoločnej meny na rôzne makroekonomické ukazovatele (napr. ekonomický rast, infláciu, úrokové miery, atď.). V základnom scenári sa vďaka euru v období 10 rokov zvýši priemernej domácnosti čistý reálny príjem o 4,6 %. Očividnými víťazmi budú tie domácnosti, ktorým plynú príjmy z miezd. Naopak, niektoré sociálne rizikovejšie skupiny by mohli pocítiť vplyv eura aj negatívne, v závislosti od toho, ako budú valorizované sociálne dávky.

V alternatívnych scenároch sme identifikovali isté riziká, no zároveň taktiež príležitosti, ktoré môže euro ponúknuť. Na strane rizík ide hlavne o nižší rast reálnych miezd v porovnaní so základným scenárom. Spomalenie rastu miezd by negatívne ovplyvnilo väčšinu domácností. Na jednej strane by to boli domácnosti, s príjmom zo zamestnania, no zhoršenie rastu by pocítili aj tí, ktorí poberajú starobné alebo invalidné dôchodky. Ďalšie riziko môže predstavovať vyššia miera inflácie. Tá podobne ako pomalší rast miezd môže ovplyvniť negatívne výšku konečného reálneho príjmu všetkých typov domácností. Strata z nezavedenia eura by bola najmenšia v prípade, ak by sa podarilo udržať infláciu na nízkej úrovni.

Príležitosti sa ponúkajú jednak pri nižšej inflácii, ktorá môže zosilniť pozitívne prínosy eura a taktiež pri reálnom raste sociálnych príjmov. Jednopercentný reálny rast tohto zdroja príjmov môže značne zvýšiť celkové príjmy sociálne slabších rodín, hlavne teda tých, ktorým chýbajú príjmy zo zamestnania. Rýchlejší ekonomický rast, ktorý bude podporený spoločnou menou, by mal poskytnúť dostatok priestoru pre zvýšenie príjmov týchto rizikových skupín. Potenciál eura zvýšiť daňové príjmy štátu skombinovaný s politikou mierneho reálneho rastu sociálnych dávok dokáže zabezpečiť, aby zo zavedenia eura získali všetky skupiny obyvateľstva.

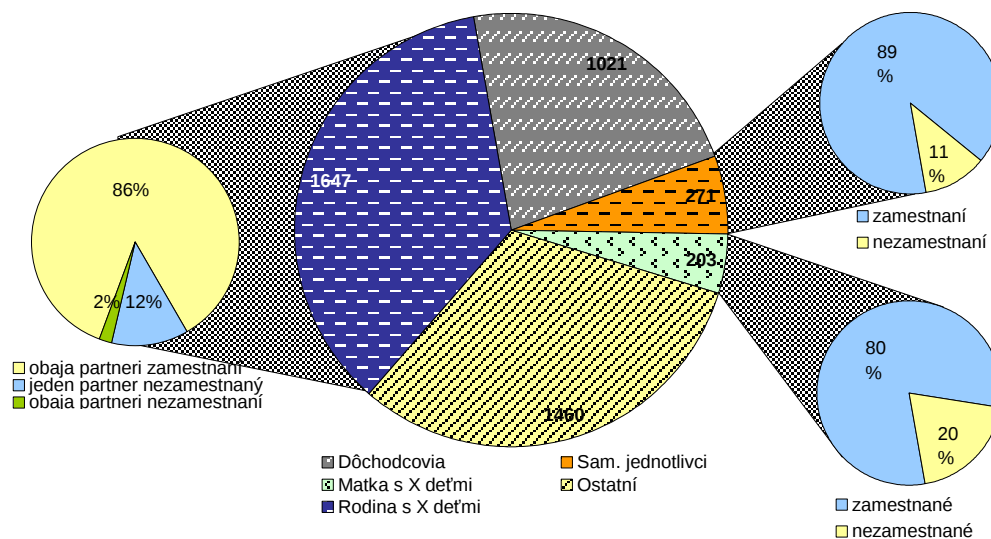
6. Prílohy

A.1 Štruktúra vzorky pri jej rozdelení podľa typov domácností a decilov

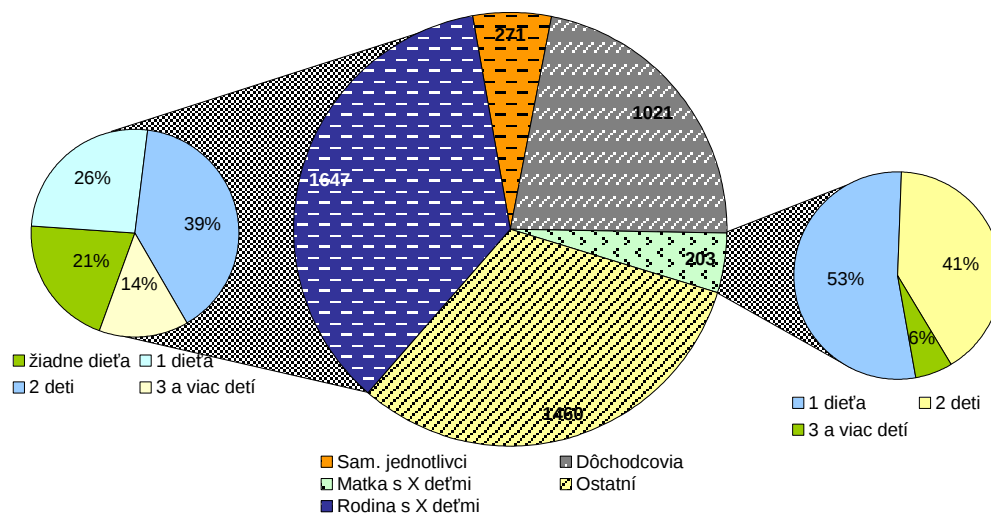
Tabuľka A.1 Počty domácností pri rozdelení podľa typu

Typ domácnosti	Počet	Typ domácnosti	Počet
Samostatní jednotlivci	271	Rodina s X deťmi - 1 nez.	196
Sam. jednotlivci - nez.	31	Rodina s 0 deťmi - 1 nez.	47
Matka s X deťmi	203	Rodina s 1 dieťaťom - 1 nez.	49
Matka s 1 dieťaťom	108	Rodina s 2 deťmi - 1 nez.	74
Matka s 2 deťmi	83	Rodina s 3+ deťmi - 1 nez.	26
Matka s 3+ deťmi	12	Rodina s X deťmi - 2 nez.	28
Nez. matka s X deťmi	40	Rodina s 0 deťmi - 2 nez.	7
Nez. matka s 1 dieťaťom	18	Rodina s 1 dieťaťom - 2 nez.	4
Nez. matka s 2 deťmi	18	Rodina s 2 deťmi - 2 nez.	12
Nez. matka s 3+ deťmi	4	Rodina s 3+ deťmi - 2 nez.	5
Rodina s X deťmi	1647	Dôchodcovia	1021
Rodina s 0 deťmi	339	Ostatní	1460
Rodina s 1 dieťaťom	424	Spolu	4602
Rodina s 2 deťmi	654		
Rodina s 3+ deťmi	230		

Graf A.1 Zloženie vzorky pri delení podľa prvej a druhej úrovne

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Graf A.2 Zloženie vzorky pri delení podľa prvej a tretej úrovne

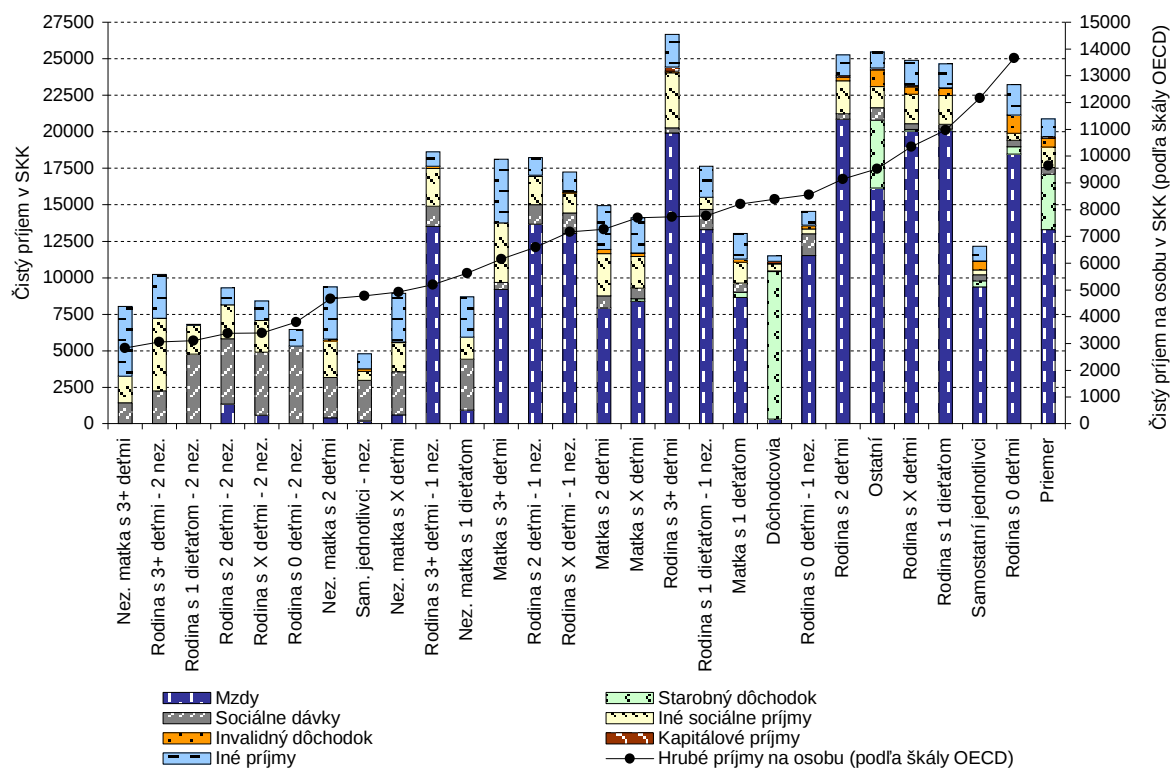
Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

Tabuľka A.2 Zastúpenie typov domácností v jednotlivých decilochoch

Decil (v %)	0-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100
Typ domácnosti										
Jednotlivci	29	17	12	14	15	12	29	31	47	65
Jednotlivci – nezam.	21	4	0	1	2	0	3	0	0	0
Matka s X deťmi	60	21	24	14	13	13	16	22	12	8
Nezamestnaná matka s X deťmi	30	0	1	2	1	2	2	2	0	0
Rodina s X deťmi	196	175	133	113	112	132	151	178	211	246
Rodina s X deťmi - 1 nezamestnaný	61	35	30	13	10	10	12	9	10	6
Rodina s X deťmi - 2 nezamestnaní	27	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Dôchodcovia	23	116	159	210	198	148	92	40	17	18
Ostatní	152	131	132	111	121	156	172	189	173	123
Spolu	460	460	460	462	459	461	460	460	460	460

A.2 Výška a štruktúra príjmov a výdavkov domácností podľa typu

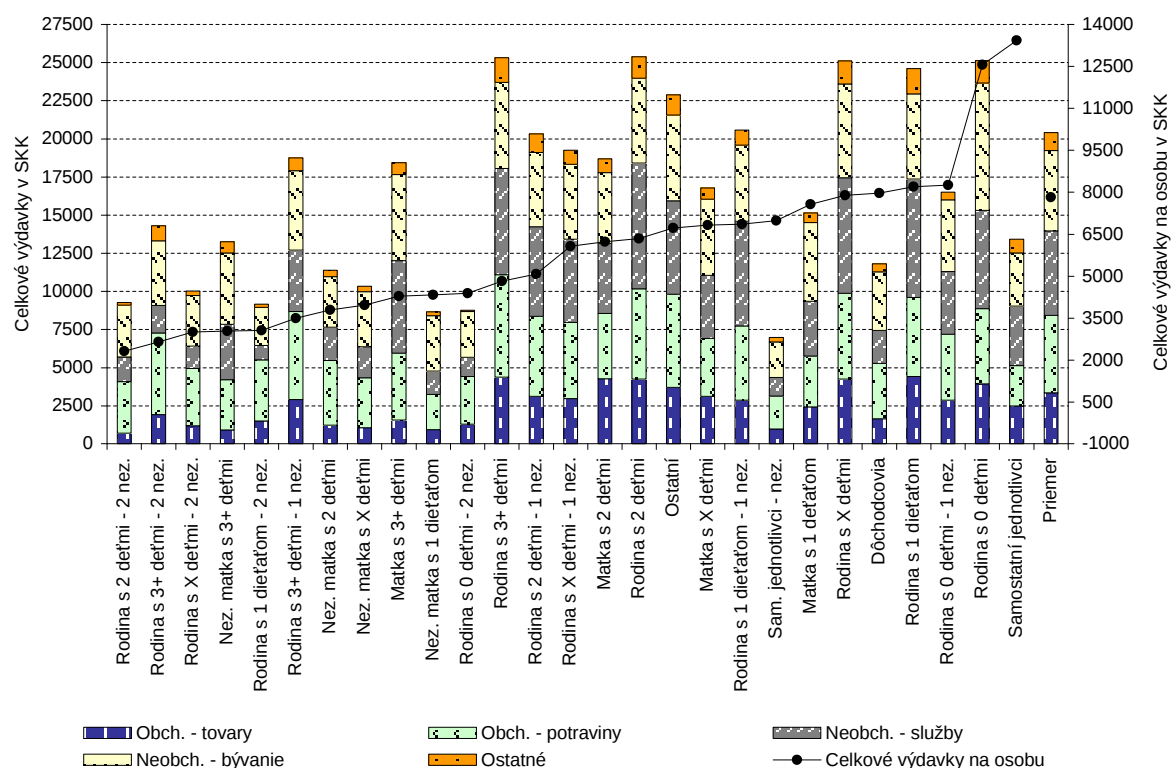
Graf A.3 Výška a štruktúra príjmov domácností v roku 2004 na osobu – typy domácností

Poznámka: Prepočet na osobu je upravený podľa škály OECD.

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

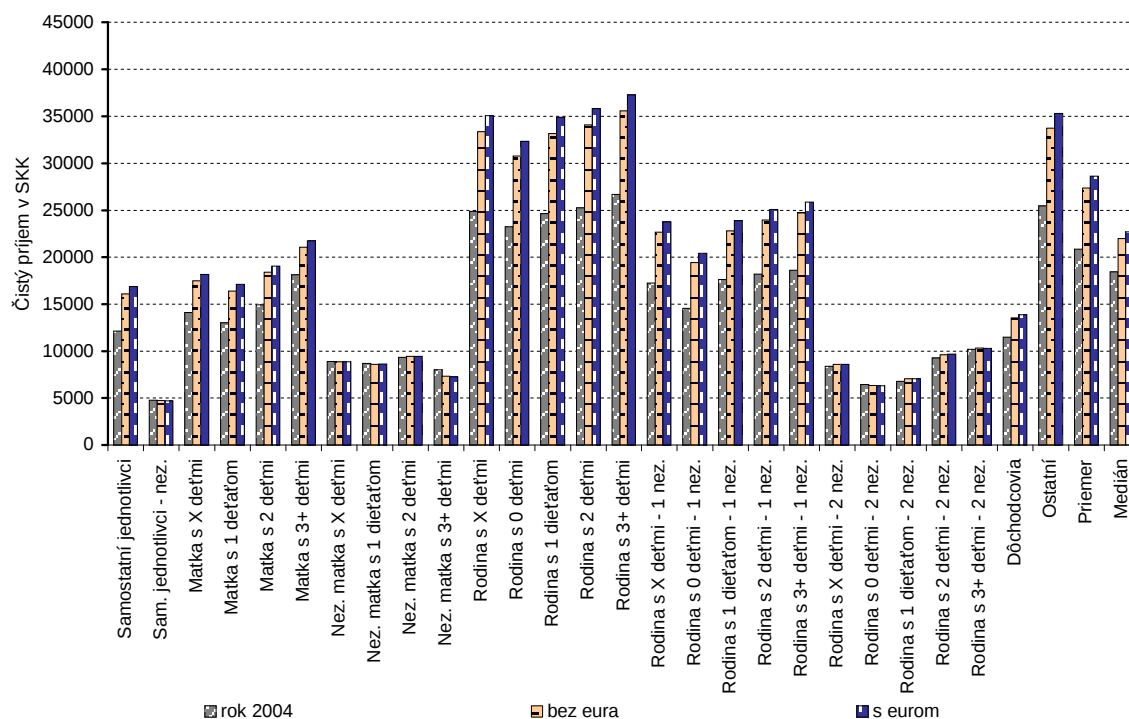
Graf A.4 Výška a štruktúra výdavkov v roku 2004 – typy domácností

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné výpočty.

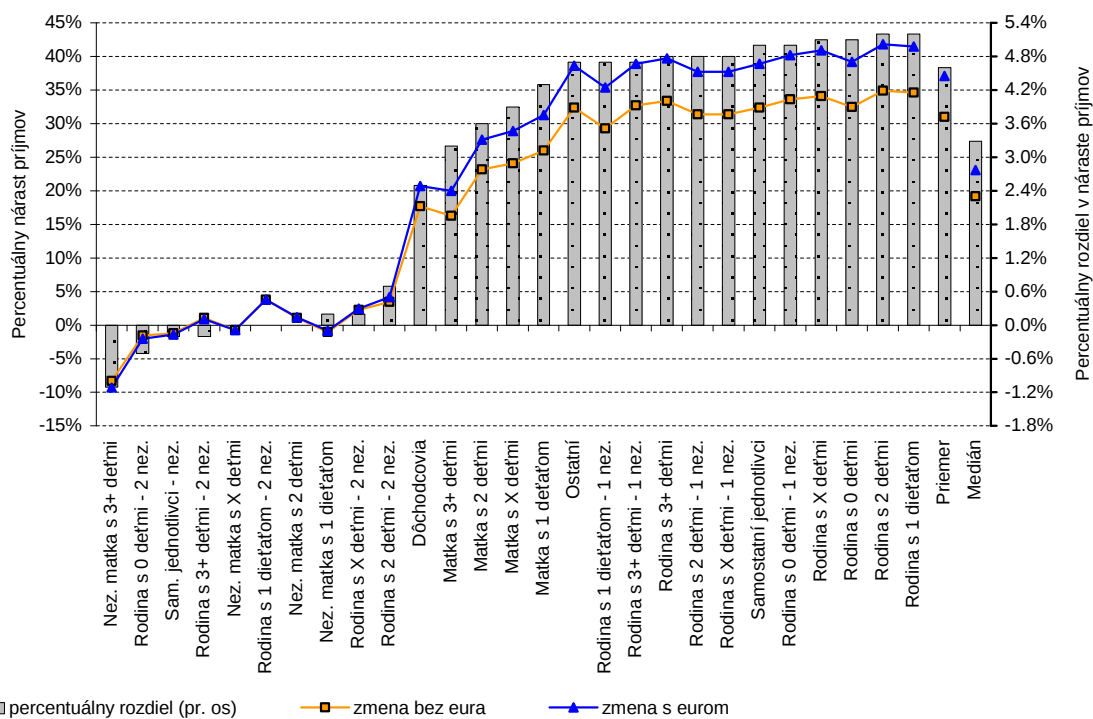
A.3 Výška čistých reálnych príjmov bez zavedenia a so zavedením eura

Graf A.5 Čisté príjmy pre základný scenár – typy domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

Graf A.6 Zmena čistých reálnych príjmov pre základný scenár - typy domácností

Zdroj: vlastné výpočty.

A.4 Porovnanie jednotlivých scenárov

Tabuľka A.3 Zvýšenie čistého reálneho príjmu jednotlivých typov domácností pri rôznych scenároch

scenár	1-	1+	1	2	3	4	5	6	7	8*
Typ domácnosti	$DY_{b\epsilon}^1$	$DY_{s\epsilon}^1$	$D \frac{Y_{s\epsilon}^1}{Y_{b\epsilon}^1}$	$D \frac{Y_{s\epsilon}^2}{Y_{b\epsilon}^2} - (3)$	$D \frac{Y_{s\epsilon}^3}{Y_{b\epsilon}^3} - (3)$	$\Delta \frac{Y_{s\epsilon}^4}{Y_{b\epsilon}^4} - (3)$	$D \frac{Y_{s\epsilon}^5}{Y_{b\epsilon}^5} - (3)$	$D \frac{Y_{s\epsilon}^6}{Y_{b\epsilon}^6} - (3)$	$D \frac{Y_{s\epsilon}^7}{Y_{b\epsilon}^7} - (3)$	$D \frac{Y_{s\epsilon}^8}{Y_{b\epsilon}^8} - (3)$
	(%)	(%)	(%)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
Samostatní jednotlivci	32,4	38,9	4,96	5,82	-1,86	-2,93	0,97	-0,98	0,45	-0,02
Sam. jednotlivci - nez.	-1,2	-1,4	-0,25	-0,29	-2,15	-0,25	1,26	-1,39	7,05	0,00
Matka s X deťmi	24,1	28,9	3,92	5,00	-1,61	-2,35	0,87	-0,90	1,62	-0,01
Matka s 1 dieťaťom	26,0	31,3	4,27	5,46	-2,12	-2,60	1,10	-1,11	1,22	-0,01
Matka s 2 deťmi	23,2	27,6	3,62	4,48	-0,89	-2,11	0,55	-0,60	1,99	0,00
Matka s 3+ deťmi	16,3	20,0	3,23	4,80	-2,51	-2,10	1,26	-1,22	2,11	0,00
Nez. matka s X deťmi	-0,7	-0,7	-0,01	0,07	-1,81	-0,34	1,02	-1,09	5,46	0,00
Nez. matka s 1 dieťaťom	-1,0	-0,8	0,19	0,89	-2,49	-0,52	1,33	-1,35	5,67	0,00
Nez. matka s 2 deťmi	1,1	1,2	0,03	-0,46	-0,76	-0,23	0,53	-0,63	5,48	0,00
Nez. matka s 3+ deťmi	-8,3	-9,3	-1,10	-1,34	-3,59	0,00	1,91	-1,93	4,22	0,00
Rodina s X deťmi	34,1	40,9	5,09	5,73	-1,31	-2,94	0,69	-0,67	0,71	-0,02
Rodina s 0 deťmi	32,5	39,2	5,09	5,89	-1,97	-3,00	1,00	-0,97	0,29	0,00
Rodina s 1 dieťaťom	34,6	41,5	5,17	5,77	-1,26	-2,96	0,66	-0,65	0,68	-0,01
Rodina s 2 deťmi	34,9	41,8	5,16	5,76	-1,25	-2,97	0,66	-0,64	0,76	-0,03
Rodina s 3+ deťmi	33,4	39,7	4,76	5,31	-0,60	-2,71	0,35	-0,36	1,13	-0,06
Rodina s X deťmi - 1 nez.	31,4	37,7	4,79	5,59	-1,39	-2,78	0,75	-0,76	1,19	-0,01
Rodina s 0 deťmi - 1 nez.	33,6	40,2	4,97	5,69	-1,36	-2,88	0,75	-0,77	0,92	-0,02
Rodina s 1 dieťaťom - 1 nez.	29,3	35,4	4,70	5,72	-1,96	-2,80	1,01	-1,01	0,95	0,00
Rodina s 2 deťmi - 1 nez.	31,4	37,7	4,77	5,54	-1,29	-2,76	0,70	-0,71	1,34	-0,01
Rodina s 3+ deťmi - 1 nez.	32,7	38,9	4,74	5,29	-0,55	-2,66	0,36	-0,38	1,58	0,00
Rodina s X deťmi - 2 nez.	2,3	2,5	0,22	-0,07	-0,71	-0,32	0,51	-0,63	7,42	0,00
Rodina s 0 deťmi - 2 nez.	-1,5	-2,0	-0,49	-1,33	-1,08	0,00	0,73	-0,87	8,20	0,00
Rodina s 1 dieťaťom - 2 nez.	3,8	3,8	0,02	-1,38	0,98	0,00	-0,26	0,07	9,47	0,00
Rodina s 2 deťmi - 2 nez.	3,5	4,2	0,71	1,26	-1,46	-0,67	0,84	-0,90	6,91	0,00
Rodina s 3+ deťmi - 2 nez.	1,1	0,9	-0,19	-1,37	0,11	0,00	0,12	-0,25	6,92	0,00
Dôchodcovia	17,7	20,7	2,50	2,29	-1,10	-1,60	0,63	-0,68	0,39	-0,10
Ostatní	32,4	38,6	4,68	5,04	-0,66	-2,65	0,38	-0,37	0,67	-0,03
Priemer	31,0	37,1	4,61	5,16	-1,08	-2,66	0,58	-0,58	0,67	-0,03
Medián	19,2	23,1	3,28	3,84	-1,91	-2,05	0,97	-0,96	0,96	0,00

Poznámky:

1. $D \frac{Y_{s\epsilon}^i}{Y_{b\epsilon}^i}$ – percentuálny rozdiel medzi konečným reálnym príjmom v situácii s eurom a bez eura pre i-tu simuláciu
2. $D \frac{Y_{s\epsilon}^i}{Y_{b\epsilon}^i} - (3)$ – rozdiel v percentuálnych bodoch medzi percentuálnym rozdielom konečného reálneho príjmu s eurom a bez eura i-tej simulácie a základnej simulácie v stĺpci (3).

* V scenári 9 sme dostali totožné výsledky ako pri scenári 8 s tým rozdielom, že znamienka boli opačné. Keďže ide o zanedbateľné hodnoty, výsledky pre scenár 9 sme sa kvôli prehľadnosti rozhodli vypustiť.

Zdroj: vlastné výpočty.

Tabuľka A.4 Zvýšenie reálneho príjmu jednotlivých decilov domácností pri rôznych scenároch

scenár	1-	1+	1	2	3	4	5	6	7	8*
Decil	DY_{be}^1	DY_{se}^1	$D \frac{Y_{se}^1}{Y_{be}^1}$	$D \frac{Y_{se}^2}{Y_{be}^2} - (3)$	$D \frac{Y_{se}^3}{Y_{be}^3} - (3)$	$\Delta \frac{Y_{se}^4}{Y_{be}^4} - (3)$	$D \frac{Y_{se}^5}{Y_{be}^5} - (3)$	$D \frac{Y_{se}^6}{Y_{be}^6} - (3)$	$D \frac{Y_{se}^7}{Y_{be}^7} - (3)$	$D \frac{Y_{se}^8}{Y_{be}^8} - (3)$
	(%)	(%)	(%)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)	(p.b.)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
0-10%	21,0	25,0	3,33	4,19	-1,28	-2,01	0,74	-0,80	2,71	0,00
11-20%	27,6	32,9	4,19	4,83	-1,19	-2,44	0,67	-0,70	1,30	0,00
21-30%	28,5	33,9	4,24	4,70	-0,95	-2,44	0,54	-0,57	0,95	-0,01
31-40%	28,6	34,0	4,20	4,55	-0,83	-2,40	0,50	-0,52	0,78	0,00
41-50%	28,2	33,6	4,22	4,62	-1,02	-2,44	0,57	-0,59	0,67	0,00
51-60%	29,9	35,7	4,44	4,83	-0,91	-2,54	0,51	-0,52	0,65	0,00
61-70%	31,8	38,0	4,75	5,25	-1,14	-2,73	0,61	-0,60	0,56	-0,01
71-80%	34,2	40,9	5,02	5,46	-0,95	-2,85	0,52	-0,51	0,53	0,00
81-90%	37,4	44,7	5,34	5,65	-0,81	-3,00	0,44	-0,43	0,33	-0,01
91-100%	31,4	37,6	4,69	5,48	-1,46	-2,82	0,71	-0,67	0,28	-0,14
Priemer	31,0	37,1	4,61	5,16	-1,08	-2,66	0,58	-0,58	0,67	-0,03
Medián	19,2	23,1	3,28	3,84	-1,91	-2,05	0,97	-0,96	0,96	0,00

Poznámky:

1. $D \frac{Y_{se}^i}{Y_{be}^i}$ – percentuálny rozdiel medzi konečným reálnym príjmom v situácii s eurom a bez eura pre i-tu simuláciu
2. $D \frac{Y_{se}^i}{Y_{be}^i} - (3)$ – rozdiel v percentuálnych bodoch medzi percentuálnym rozdielom konečného reálneho príjmu s eurom a bez eura i-tej simulácie a základnej simulácie v stĺpci (3).

* V scenári 9 sme dostali totožné výsledky ako pri scenári 8 s tým rozdielom, že znamienka boli opačné. Keďže ide o zanedbateľné hodnoty, výsledky pre scenár 9 sme sa kvôli prehľadnosti rozhodli vypustiť.

Zdroj: vlastné výpočty.

A.5 Špecifikácia príjmov a výdavkov podľa ŠÚ SR

Tabuľka A.5 Špecifikácia príjmov a výdavkov podľa rodinných účtov (v našom prípade sú príjmy a výdavky očistené o dane z príjmov a povinné poistenia)

Naša klasifikácia		Položky podľa klasifikácie ŠÚ SR
Príjmy (očistené o dane z príjmov a povinné poistenia)		
Mzdy		- Hrubé príjmy zo zamestnania - Príjmy z vlastného súkromného podnikania
Kapitálové príjmy		- Hrubé príjmy z majetku - Príjmy z dobrovoľného dôchodkového poistenia
Sociálne dávky		- Podpora v nezamestnaní - Dávky sociálnej pomoci
Iné sociálne príjmy		- Iné dôchodky - Dávky v chorobe - Peňažná pomoc rodinám s deťmi - Ostatné sociálne príjmy
Starobný dôchodok		Starobný dôchodok
Invalidný dôchodok		Invalidný dôchodok
Iné príjmy		- Príspevky zamestnávateľov na stravovanie - Vybrané pôžičky - Poistné náhrady - Ostatné príjmy
Výdavky (bez daní z príjmov a povinných poistení)		
Obchodovateľné	Tovary	- Alkoholické nápoje a tabak - Odievanie a obuv (<i>bez</i> (i) čistenie, oprava a požičiavanie odevov a (ii) údržba, oprava a požičiavanie obuvi) - Nábytok, bytové vybavenie a údržba (<i>bez</i> (i) oprava nábytku bytového zariadenia a podlahových krytín, (ii) oprava bytových textílií, (iii) opravy spotrebičov, (iv) opravy potrieb pre domácnosť, (v) opravy veľkých nástrojov, (vi) opravy malých nástrojov, (vii) domáce služby a služby pre domácnosť) - Doprava (<i>bez</i> (i) prevádzka prostriedkov osobnej dopravy, (ii) dopravné služby) - Rozličné tovary a služby (<i>iba</i> (i) osobná starostlivosť, (ii) osobné predmety inde neklasifikované)
	Potraviny	Potraviny a nealkoholické nápoje
Neobchodovateľné	Služby	- Odievanie a obuv (<i>iba</i> (i) čistenie, oprava a požičiavanie odevov a (ii) údržba, oprava a požičiavanie obuvi) - Nábytok, bytové vybavenie a údržba (<i>iba</i> (i) oprava nábytku bytového zariadenia a podlahových krytín, (ii) oprava bytových textílií, (iii) opravy spotrebičov, (iv) opravy potrieb pre domácnosť, (v) opravy veľkých nástrojov, (vi) opravy malých nástrojov, (vii) domáce služby a služby pre domácnosť) - Doprava (<i>iba</i> (i) prevádzka prostriedkov osobnej dopravy, (ii) dopravné služby) - Spoje (poštové služby, (ii) telefóny, faxy, (iii) telefónne služby) - Rekreácia a kultúra (<i>bez</i> (i) noviny a knihy) - Vzdelanie - Hotely kaviarne a reštaurácie - Rozličné tovary a služby (<i>bez</i> (i) osobná starostlivosť, (ii) osobné predmety inde neklasifikované)
	Bývanie	- Bývanie, voda, elektrina, plyn, palivá - Ostatné výdavky (<i>iba</i> (i) splátky úverov na dom, (ii) Podiely na výstavbu (iii) generálne opravy bývania)
Ostatné		Ostatné výdavky (napr. nákup dlhopisov, výdavky na súkromné podnikanie domácností, splátky pôžičiek, atď. <i>bez</i> (i) splátky úverov na dom, (ii) podiely na výstavbu (iii) generálne opravy bývania), knihy a noviny